

Metropolis Kazısı Zeuksippus Ailesi Grubu Bizans Seramikleri

Zeuksippus Family Ware Byzantine Pottery from Metropolis Excavations

Zeynep Adile MERİÇ*

Öz

Smyrna ve Ephesos kentleri arasında antik dönemden beri önemli bir konumda yer alan Metropolis kenti Bizans Dönemi'nde de yerleşim merkezidir. Kentin en tepe noktası Akropol tahkim edilerek bir iç kaleye dönüştürülmüş, hemen önündeki yamaca ise Laskarisler Dönemi'nde sur duvarları ve kuleler eklenerek bir Bizans Kalesi oluşturulmuştur. Bu alanda Bizans dönemi yaşamını gösteren çok sayıda sırlı ve sırsız seramik ele geçmiştir. Örnekler içerisinde Bizans sırlı seramik üretiminde önemli bir yere sahip olan Zeuksippus Ailesi grubu yoğunluğu oluşturmaktadır. Bu grup seramikler kazılarda bulunan diğer sırlı seramik gruplarıyla Metropolis'teki Geç Bizans dönemi yerleşimini gösteren önemli verilerdendir. Kazılarda bulunan Zeuksippus Ailesi grubu seramikler oldukça geniş süsleme kompozisyonuna sahiptir. Bitkisel ve geometrik motiflere sahip örneklerin yanı sıra az sayıda örnekte hayvan figürü kullanılmıştır. Batı Anadolu bölgesinde Pergamon, Sardes, Ephesos ve Anaia/Kadikalesi gibi çeşitli merkezlerde bu grup seramikler 12-13. yüzyıllarda yoğun bir üretime sahne olmuştur. Ancak Metropolis'te şu ana kadar yapılan kazılar kapsamında seramik üretimine ilişkin herhangi bir veri bulunmaması Zeuksippus Ailesi grubu seramiklerin bu merkezlerden getirilmiş olabileceğini göstermektedir. Bu çalışmada 1991-2006 yılları arasında kazılarda bulunan Zeuksippus Ailesi grubu seramikler hamurları, sır özellikleri, form tipleri ve bezeme repertuarlarıyla incelenmiş, bu şekilde Batı Anadolu'daki bu grup seramiklerin arasındaki yeri ortaya konulmak istenmiştir.

Anahtar Kelimeler

Bizans Sanatı, Bizans Seramiği, Zeuksippus Ailesi Seramikler, İzmir, Metropolis

Abstract

Metropolis, which has been in an important position between the cities of Smyrna and Ephesus since antiquity, was also a settlement centre during the Byzantine Period. The Acropolis, the highest point of the city, was fortified and turned into an inner fortress, and a Byzantine Castle was formed by adding city walls and towers on the slope in front of it during the Laskarids Period. A large number of glazed and unglazed ceramics showing the Byzantine period life were found in this area. Among the samples, the Zeuksippus Family group, which has an important place in Byzantine glazed ceramic production, constitutes the majority. This group of ceramics, together with the other glazed ceramic groups found during the excavations, are among the important data showing the Late Byzantine settlement in Metropolis. The Zeuksippus Family group ceramics found during the excavations have a very wide ornamental composition. In addition to examples with floral and geometric motifs, animal figures are used in a few examples. This group of ceramics was produced intensively in various centres in Western Anatolia such as Pergamon, Sardes, Ephesos and Anaia/Kadikalesi in the 12th-13th centuries. However, the lack of any data on ceramic production at Metropolis within the scope of the excavations carried out so far suggests that the Zeuksippus Family group ceramics may have been brought from these centres. In this study, the Zeuksippus Family group ceramics found during the excavations between 1991 and 2006 are examined in terms of their clay types, glaze characteristics, form types and ornamental repertoire in order to reveal their place among the ceramics of this group in Western Anatolia.

Keywords

Byzantine Art, Byzantine Pottery, Zeuxippus Family Ware, Izmir, Metropolis

* Sorumlu yazar: Zeynep Adile Meriç (Dr.), Metropolis Antik Kenti Kazıları, İzmir, Türkiye. E-posta: zeynep.a.meric@gmail.com
ORCID 0000-0002-7775-8712

Atf: Meric, Zeynep Adile. "Metropolis Kazısı Zeuksippus Ailesi Grubu Bizans Seramikleri." *Art-Sanat*, 20(2023): 403–433. <https://doi.org/10.26650/artsanat.2023.20.1246791>

Extended Summary

Metropolis is located between the cities of Smyrna and Ephesus and has been in an important position. The city was also inhabited during the Byzantine period. During the late Byzantine period, the population of Metropolis declined considerably due to the Arab raids that preceded it. The strengthening of the Turks in Western Anatolia forced the population to settle in a more protected area and to build defensive structures. For this reason, fortification buildings increased in Metropolis, especially during the Laskarids Period (1204-1261). The city walls of Acropolis, which had been the most protected part of the city since the Hellenistic period, were additionally strengthened after the Arab raids in the 7th and 8th centuries, and this area was completely fortified and used as an inner fortress. Remains of walls probably belonging to residences built with mud mortar and rubble stones showing Byzantine life were found on the early building layers within the inner fortress. A new fortress was built on the eastern slope in front of the Acropolis. The fortification walls built with brick and stone materials based on the Hellenistic walls surrounding the Acropolis extend along the eastern slope.

Apart from the acropolis, the theater area was inhabited during the Byzantine period. Traces of settlement was found in the upper layers of the theater. Remains of walls were built with spolia blocks and rubble stones including rooms of various sizes formed by these walls were unearthed during excavations. The Byzantine settlement continued in the city on the structures after the end of the use phase of the ancient buildings. Thanks to this multi-layeredness, it is possible to trace the continuity of life in Metropolis from the antiquity to the end of the Beylik period with the ceramics and many small finds found during the excavations. Many glazed and unglazed Byzantine ceramics were recovered from Metropolis. Glazed ceramics were produced with different techniques and various styles. The Zeuxippus Family group ceramics, which are also the subject of this article, constitute most of the glazed examples.

Zeuxippus Type Ceramics, which have an important place in the production of glazed ceramics in Byzantine ceramic art, were found in the Zeuxippus Baths unearthed during the Hippodrome excavations in Istanbul. The examples, which were characterized by their high- quality bright olive-green colored lead glaze and thin walled, very hard and well-fired clay structure, were called Zeuxippus Ware. In the following years, it was observed that these types of ceramics found in many excavations especially in Western Anatolia were different from the Istanbul productions. In order to demonstrate this difference, the ceramics found in various centers, especially in Western Anatolia were named Zeuxippus Family Ware. It is understood that these ceramics were mostly produced by local craftsmen in certain centers and spread to many centers, especially in Western Anatolia.

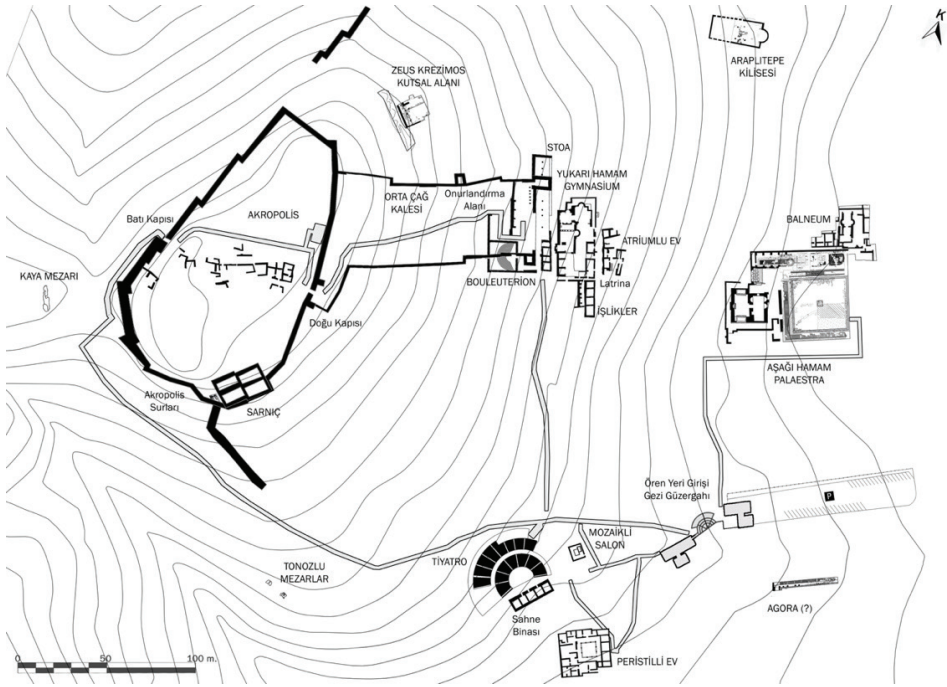
The Zeuxippus Family Group ceramics found in Metropolis draw attention with their various motifs and ornamental repertoire. The ceramics have red clay and are mostly mixed with mica and lime. In fewer examples, sand and grit are also added. All samples are white-slipped. Glaze was applied on the slip in various colors. Mostly bright green glaze in light and dark tones, but also bright mustard yellow, bright yellow, beige/pale yellow, matt green and dark brown glaze were used. In a group of ceramics called Green stained and Green and Orange stained, green and orange stains were painted on the glaze. The Zeuksippus family group is decorated with the sgraffito technique. In addition to the sgraffito technique, the *champlève* (deep carving) technique was also used, especially in the repertoire of geometric motifs.

The ornamental repertoire includes examples with geometric and floral motifs as well as animal figures in a few examples. Among the geometric motifs, the decoration consisting of concentric circles, which is the most characteristic application of Zeuksippus-type ceramics, appears to be prominent. The ornamental composition of concentric circles is also applied in combination with various geometric and floral motifs. The rim borders are decorated with wavy lines, spirals, diagonal line sweeps and guilloche motifs. In geometric motifs, the interlace motif, which forms a decoration like the number eight, is also frequently used. Another interlacing-like motif used in the ornamental composition is the decoration known as Suleyman's Knot. Similar to this application, knotted interlacing was also used in compositions. Decorative compositions with floral motifs are also frequently preferred on Zeuksippus family ware. The most common of these is the use of palmette decoration. In the most common application, a palmette motif with a top leaf and curled side leaves placed at the end of a stem and Rumi-like curled leaves on both sides of this motif are seen. Tree and leaf motifs are also frequently found in the ornamental compositions in which floral ornaments are used. Small trees with rounded sliced edges, branches branching into three from one branch and large leaves at the end are frequently used. Animal figures are seen in ornamental compositions in a few examples among the ceramics. Stylized lion figures and bird figures in various styles are among the examples. A single example shows a human figure.

The Zeuksippus family ware, which was produced in different styles in various centers such as Pergamon, Sardes, Ephesus and Anaia/Kadikalesi in Western Anatolia, especially during the 13th century, also found extensively in Metropolis. The fact that there is no data on ceramic production within the scope of the excavations so far indicates that these ceramics were brought to Metropolis from other centers. Together with the other glazed ceramic groups found during the excavations, the Zeuksippus family group ceramics, which have an important place in Byzantine ceramic art with their production, shed light on the Late Byzantine settlement in Metropolis.

Giriş

İzmir'in Torbalı İlçesi sınırları içerisinde bulunan Metropolis Antik Kenti'ndeki ilk kazı çalışmaları 1989 yılında Prof. Dr. Recep Meriç tarafından başlatılmıştır¹. 2006 yılından günümüze ise kazılar Prof. Dr. Serdar Aybek başkanlığında devam etmektedir². Çalışma kapsamında incelenen seramikler 1991 ile 2006 yılları arasında yapılan kazılarda ortaya çıkarılmıştır³. Seramikler çoğunlukla Geç Bizans Dönemi'nde yerleşimin yoğun olduğu Akropol başta olmak üzere Tiyatro, Yukarı Hamam ve Stoa alanlarında bulunmuştur (G. 1). Kentin birçok noktasına yayılan bu seramikler Metropolis'teki Orta Çağ yaşamını gösteren önemli buluntulardır.

G. 1: Metropolis Antik Kenti Planı (Metropolis Kazı Arşivi)

- 1 1989-2006 yılları arasında Metropolis kazıları Prof. Dr. Recep Meriç başkanlığında gerçekleştirilmiştir. İlk dönem kazıları hakkında bilgi için bk. Recep Meriç, *Metropolis (Ana Tanrıça Kenti)* (İstanbul: Meseder, 2003).
- 2 CK013506(2023) Proje kodlu Metropolis kazıları 2006 yılından itibaren Kültür ve Turizm Bakanlığı izni ve desteğiyle Prof. Dr. Serdar Aybek başkanlığında devam etmektedir. Makale çalışmaları ekip üyesi olarak görev aldığım kazılarda kazı başkanının izniyle yapılmıştır. Metropolis ve kazılar hakkında genel bilgi için bk. Serdar Aybek, Aygün Ekin Meriç ve Ali Kazım Öz. *Metropolis İonia'da Bir Tanrıça Kenti* (İstanbul: Homer Kitabevi, 2009).
- 3 Metropolis'te kazıların ilk döneminde bulunan Bizans seramiklerinin bir kısmı Beate Böhlendorf Arslan tarafından yayınlanmıştır. Bk. Beate Böhlendorf Arslan, *Die Glasierte Byzantinische Keramik aus der Türkei* (İstanbul: Ege Yayınları, 2004), 232-240, Taf.116-125. Ayrıca Sinan Mimaroglu lisans tezi kapsamında sırlı seramiklerin bir bölümünü değerlendirmiştir. Bk. Sinan Mimaroglu, "Metropolis Bizans Sırlı Seramikleri" (Lisans tezi, Ege Üniversitesi, 1994).

Kentteki Bizans dönemi yerleşiminin önemli verilerden biri Araplitepe Bizans Kilisesi'dir. Kentin kuzeydoğusundaki yamaçta ana yerleşim alanından kuzeyde yer alan yapının 6. yüzyıldan itibaren bir piskoposluk kilisesi olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır⁴. Kilise ilerleyen dönemlerde değişikliğe uğrayıp daha küçük boyutlu bir kiliseye dönüşmüştür. Yapının son evresinde ise yapılan mezarlarla birlikte 13. yüzyılın sonlarına kadar kullanım gördüğü anlaşılmaktadır.

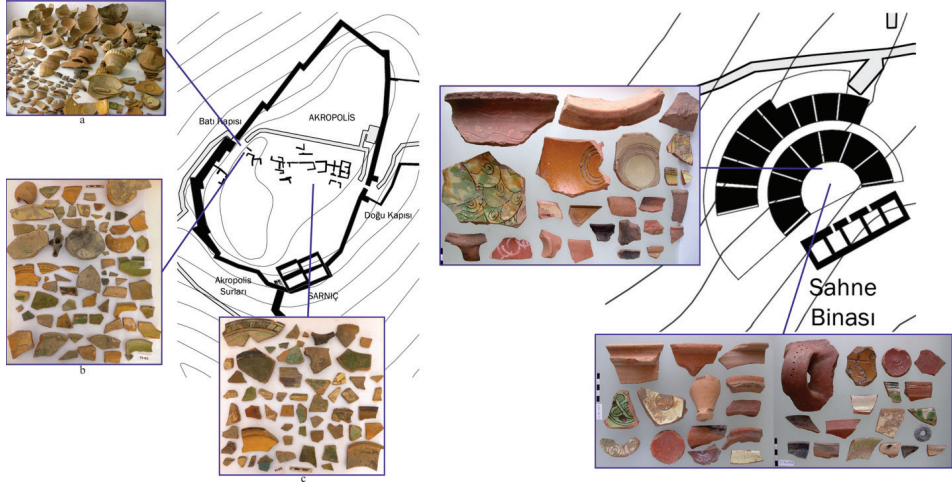
G. 2: Metropolis Antik kenti Akropolü ve Bizans Kalesi (Metropolis Kazı Arşivi)

7. ve 8. yüzyıllarda hem Smyrna hem de Ephesos'a gerçekleşen Arap akınları, bu süreçte Metropolis'e de düzenlenmiş ve kenti etkilemiştir. Helenistik Dönem'den itibaren kentin en korunaklı yeri olan Akropol surları gerçekleşen Arap akınları sonrası güçlendirilmiş, burası tamamen tahkim edilerek bir iç kale olarak kullanılmıştır (G. 2). Geç Bizans Dönemi'nde Metropolis nüfusu öncesinde gerçekleşen Arap akınlarıyla birlikte azalmış ve halkın daha korunaklı bir alana yerleşme ihtiyacı doğurmuştur. Türklerin Batı Anadolu'da güçlenmesiyle Bizanslılar var olan savunma yapılarını onarmaya veya yenilerini inşa etmeye ihtiyaç duymuştur. Bu sebeple Smyrna ve Ephesos arasında stratejik konumuyla da ön plana çıkan Metropolis'te özellikle Laskarisler Dönemi'nde (1204-1261) güçlendirme faaliyetleri artmıştır.

İç kale içerisinde Bizans yaşamını gösteren erken dönem yapı katmanları üzerinde çamur harçla ve moloz taşlarla yapılmış olasılıkla konutlara ait duvar kalıntıları bulunmuştur. Akropol içerisinde yapılan kazılarda batı kapısı ve batı suru önünde Bizans Dönemi duvar kalıntılarıyla birlikte sırlı ve sırsız olmak üzere çok sayıda tamamlanabilen seramik parçası ele geçmiştir (G. 3/a). Yine batı suru önündeki açmalardan

4 Meriç, *Metropolis (Ana Tanrıça Kenti)*, 76; Aybek, Ekin Meriç, Öz, *Metropolis İonia'da Bir Tanrıça Kenti*, 163.

çoğunlukla Bizans seramiği bulunmuştur (G. 3/b). Akropol'ün doğu kapısına yakın iç kısımlarında yapılan kazılarda ise Bizans seramikleriyle birlikte Beylikler seramiklerinin de bulunduğu gözlemlenmiştir (G. 3/c). Akropol içerisinde son yıllarda yapılan kazı çalışmalarında dört birimden oluşan Roma Dönemi'ne tarihlendirilen bir sarnıç yapısı ortaya çıkarılmıştır. Sarnıç içerisinde çok sayıda 12.-14. yüzyıllar arasına tarihlendirilen Bizans seramiği bulunmuştur. Sarnıçtan gelen malzemenin yoğunlukla Bizans Dönemi'ne ait olması yapının işlevinin sona ermesiyle bir çöplük olarak kullanıldığını düşündürmektedir⁵.

G. 3: Akropol ve Tiyatro'dan açmalara göre buluntu analizleri (Z.A. Meriç, 2023)

İç kalenin yanı sıra Akropol'ün hemen önünde yer alan yamaca yeni bir kale inşa edilmiştir. Akropolü çevreleyen Helenistik surlara dayanan tuğla ve taş malzemeyle inşa edilen sur duvarlarından oluşan bu ön kale doğu yamacı boyunca uzanmaktadır. Kayalık araziden oluşan ön kale içerisinde herhangi bir yerleşim izinin bulunmaması burasının bir ön sığınma-savunma bölgesi olduğunu göstermektedir. Ön kalenin girişi güney sur duvarı üzerinde yer almaktadır. Yapı güney ve kuzeyde olmak üzere iki kuleyle sonlanmaktadır. Metropolis'te Orta Kent alanında yer alan kale yapısal ve üslup özellikleriyle Laskarisler Dönemi (1204-1261) mimarisini yansıtmaktadır.

Akropol dışında tiyatrodan da Bizans yerleşimini görmek mümkündür. Roma Dönemi sonrası gerçek işlevini yitiren ve tamamen toprak altında kalan tiyatronun üst katmanlarında Bizans Dönemi'nde çiftlik evleri yapılmıştır. Devşirme bloklar, moloz

5 Serdar Aybek, Burak Arslan, Yılmaz Balım, Umut Canseven, Vedat Onar, Emine Akkuş-Koçak ve Ezgi Duman, "Metropolis Arkeolojik Araştırmaları, 2019/2020", 2019-2020 Yılı Kazı Çalışmaları, c. 4 (Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2022), 203. Sarnıç içerisinde sırlı ve sırsız olmak üzere yoğunlukla Zeuksippus Ailesi grubu örnekleri barındıran Bizans seramikleriyle birlikte Beylikler dönemi buluntuları da ortaya çıkarılmıştır. Dört birimli sarnıcın son biriminin kazısının devam etmesi sebebiyle sarnıç içerisinden çıkan malzeme makale kapsamına alınmamış olup ayrı bir çalışmada değerlendirilecektir.

taşlar ve çamur harçla örülmüş duvar kalıntıları ve bu duvarların oluşturduğu çeşitli büyüklükteki odalar kazılar sonucu açığa çıkarılmıştır. Bizans Dönemi sırlı ve sırsız seramik örnekleri tiyatronun orkestra bölümü ve oturma basamaklarının olduğu noktada yoğunlaşmıştır (G. 3). Erken Bizans Dönemi'nde tiyatro, sahne binası yakınındaki cam atölyesinin cüruf ve bozuk üretimlerinin atıldığı bir çöplük işlevi de görmüştür⁶. Seramiklerle birlikte tarihlendirmeye destek olan sikke, cam, metal ve kemik gibi çeşitli malzemeler de kazılarda ele geçmiştir. Bizans Dönemi'nde Metropolis kenti içerisinde bahsedilen bu noktaların çoğunda antik dönem yapılarının kullanım evresinin bitimiyle bu yapıların üzerinde yerleşim sürmüştür. Metropolis'te bu çok katmanlılık sayesinde antik dönemlerden itibaren kesintisiz yaşamı kazılarda bulunan seramik ve birçok küçük buluntuyla takip etmek mümkündür.

Kentin çeşitli noktalarında bulunan Bizans seramikleri sırlı ve sırsız olmak üzere iki ana grupta toplanmaktadır. Sırlı seramikler farklı tekniklerle üretilmiş ve çeşitli üsluplara sahiptir. Kazılarda ele geçen seramikler çoğunlukla sgraffito teknikli olup bunun yanı sıra astar boyama (slip) ve derin oyma (champléve) tekniğiyle üretilmiş örnekler de yer almaktadır. Sırlı seramikler içerisinde *Ege Tipi (Aegean Ware)*, *İnce Sgraffito (Fine Sgraffito)*, *Astar Boyama (Slip)*, *Yeşil Lekeli, Yeşil ve Turuncu Lekeli, Tek Renk Sırlı ve Boya Dekorlu* örnekler görülmektedir⁷. Ancak sırlı örnekler içerisinde yoğunluğu makale konusunu da oluşturan *Zeuksippus Ailesi Grubu seramikler* oluşturmaktadır.

1. Zeuksippus Ailesi Grubu Seramikler

İstanbul Hipodromu'nda 1927-1928 yıllarında yapılan kazılarda Zeuksippus Hamamı ve çevresinde çok sayıda sırlı seramik bulunmuştur⁸. Kaliteli parlak zeytin yeşili renkli kurşun sır ve ince cidarlı oldukça sert ve iyi pişmiş hamur yapısıyla ön plana çıkan örnekler, *Zeuksippus Tipi (Zeuxippus Ware)* seramikler olarak adlandırılmıştır. Daha sonraki yıllarda özellikle Batı Anadolu'da birçok kazıda bulunan bu tip seramiklerin İstanbul üretimlerinden farklı olduğu gözlemlenmiştir. Bu farkı ortaya koyabilmek adına çeşitli merkezlerde bulunan bu seramikler *Zeuksippus Ailesi (Zeuxippus Family Ware)* grubu olarak adlandırılmıştır. Bu seramiklerin daha çok yerel ustalar tarafından belirli merkezlerde üretilip özellikle Batı Anadolu'da birçok noktaya yayıldığı anlaşılmaktadır⁹.

6 Aybek, Ekin Meriç, Öz, *Metropolis İonia'da Bir Tanrıça Kenti*, 61.

7 Aybek, Ekin Meriç, Öz, *Metropolis İonia'da Bir Tanrıça Kenti*, 61; Böhlendorf Arslan, *Die Glasierte Byzantinische Keramik aus der Türkei*, Teil I, s. 238-240.

8 Arthur H.S. Megaw, "Zeuxippus Ware", *The Annual of the British School at Athens* 63 (1968), 67-88; Arthur H.S. Megaw "Zeuxippus Ware Again", *BCH Supplement XVIII* (1989), 260-266.

9 Zeuksippus tipi seramiklerin İstanbul dışında önemli üretim İznik'te gerçekleşmiştir. Bk. Sylvie Yona Waksman ve Véronique François, "Vers une Redéfinition Typologique et Analytique des Céramiques du Type Zeuxippus Ware." *Bulletin de Correspondance Hellénique* 128-129 (2004), 629-724; Zeynep Adile Meriç ve Aygün Ekin Meriç, "2012-2019 Yılları Arasında İznik Roma Tiyatrosu'nda Bulunan Bizans Sırlı Seramik-

Zeuksippus Tipi seramiklerin İstanbul'daki üretimleri kaliteli hamur yapısı, benzer form tipi ve kaliteli kurşun sır kullanımıyla dikkat çekmektedir. Megaw bu tip seramikleri çeşitli özellikleri çerçevesinde alt gruplara ayırmıştır¹⁰. Batı Anadolu'da bulunan Zeuksippus Ailesi grubu örnekler ise farklı merkezlerde üretilmiş ve yerel çömlekçilerin bu üretimlerde etkisini görmek mümkündür. Bu grup seramiklerde bezeme ve motiflerle birlikte süsleme kompozisyonları çeşitlilik göstermektedir. Bezemeler çoğunlukla sgraffito tekniğiyle yapılmış, bazı örneklerde ise kalın kazıma ve derin oyma (champlève) tekniği de kullanılmıştır. Sır renklerinde ise koyu ve açık tonlarda yeşil ve sarı renk çokça tercih edilmiştir. Bazı örneklerde sır üzerinde yeşil, turuncu veya mangan moru renkli lekeler şeklinde boyama da yapılmıştır.

2. Metropolis Zeuksippus Ailesi Grubu Seramikleri

2.1. Hamur ve Sır Özellikleri

Zeuksippus Ailesi grubu seramikler genel olarak farklı tonlarda kırmızı hamurludur¹¹. Seramiklerde ağırlıklı olarak açık kırmızı ve kırmızimsı sarı hamur rengi görülmektedir. Yumuşak dokulu hamur yapısına sahip seramikler çoğunluktadır. Diğer örnekler orta sertlikte olup sert ve kaba hamurlu seramikler daha az sayıdadır. Seramikler çoğunlukla mika ve kireç katkılıdır. İnce tanecikli gümüş mika kullanımı yaygındır. Kireç partikülleri ise ince veya orta büyüklükte, az gözeneklidir. Ayrıca çoğu örnekte kireç patlakları belirgindir. Daha az sayıda örnekte kum ve taşçık katkısı da görülmektedir. Seramikler beyaz astarlıdır, astar üzerine çeşitli renklerde sır uygulaması yapılmıştır. Yoğunlukla açık ve koyu tonlarda parlak yeşil sır olmak üzere parlak hardal sarısı, parlak sarı, bej/soluk sarı, mat yeşil ve koyu kahverengi sır kullanılmıştır. Sır, yüzeyde çeşitli şekillerde izlenebilmektedir. Bazı örneklerde fırınlama esnasında hava çıkışıyla oluşan sır kabarcıkları belirgindir. Gövde üzerine yayılmış sır çatlakları da seçilebilmektedir. Zeuksippus Ailesi grubu örneklerde bezemeler sgraffito tekniğiyle yapılmıştır. Özellikle geometrik motiflere sahip bezeme repertuarında sgraffito tekniğinin yanı sıra champlève tekniği de kullanılmıştır. Seramiklerde bezemeler iç yüzde ağız kenarında, gövdede ve tondoda ayrı üsluplarla uygulanmıştır. Kapların merkezinde üçayak izleri belirgindir. Üçayak aralıkları ise 3.2 cm ve 8 cm arasında değişiklik göstermektedir.

lerinin Değerlendirilmesi”, *Stüleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 54 (2021), 49-66. Bu grup seramiklerin Anadolu'daki yayılımlarıyla ilgili bilgi için bk. Filiz İnanan, “Zeuksippus Tipi Seramiklerin Anadolu'daki Dağılımları,” *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 15 (26), (2014), 149-166.

10 Megaw, “Zeuxippus Ware”, 69-72.

11 Seramikler Munsell kataloğuna göre kırmızı (2.5 YR 5/6, 2.5 YR 5/8), açık kırmızı (2.5 YR 6/6, 2.5 YR 7/8, 2.5 YR 7/6, 5 YR 6/6), kırmızimsı sarı (5 YR 7/8, 7.5 YR 6/6), kırmızimsı kahverengi (2.5 YR 5/4), açık kırmızimsı kahverengi (2.5 YR 6/4) ve açık kırmızimsı sarı (5 YR 6/6) tonlarındadır.

2.2. Form Tipleri

Form veren parçalar ve tama yakın kaplar üzerinden form tiplerini tespit etmek mümkündür. Seramikler çoğunlukla çeşitli boyutlardaki tabak, çanak ve kâse gibi açık formlar olmak üzere az sayıda sürahi örneğiyle kapalı forma sahiptir. Örnekler içerisinde 19-20 cm aralığında dışa açılan yuvarlak dudaklı ağız kenarlı, yarı-küresel gövdeli ve hafif dışa açılan alçak yükseklikte halka kaideli tabaklar yer almaktadır¹² (G. 4/1-2). Yaklaşık 25 cm çapında dışa çekik yuvarlak dudaklı ağız kenarına sahip geniş ve yayvan gövdeli tabaklar da bulunmaktadır¹³ (G. 4/8). Düz inen basit ağız kenarlı, kademeli küresel gövdeli ve dışa açılan yüksek halka kaideli derin çanaklar yaklaşık 20 cm çapındadır¹⁴ (G. 4/3). Bu çanak tipinde bazı örneklerde ağız kenarından kademelinin başladığı noktaya kadar olan yüzey yivlerle hareketlendirilmiştir¹⁵ (G. 5/1-2). 18 cm ağız çapına sahip hafif kademe yapan küresel gövdeli çanak formunun dışa açılan yüksek halka kaidesi vardır¹⁶ (G. 4/4). Benzer iki form tipi 18-19 cm aralığında ağız çapına sahip basit ağız kenarlı, yarı-küresel gövdeli ve dışa çekik alçak yükseklikte halka kaideli tabaklardan oluşmaktadır¹⁷. İnce cidarlı çanak örnekleri hafif dışa açılan ağız kenarlı, kademeli-küresel gövdeli olup yaklaşık 18 cm ağız çapına sahiptir¹⁸ (G. 6/13-16). Yaklaşık 7 cm çapında düz dipli, yayvan ve yivli gövdeli derin kâse örnekleri de buluntular arasında yer almaktadır¹⁹ (G. 8/2, G. 11/3).

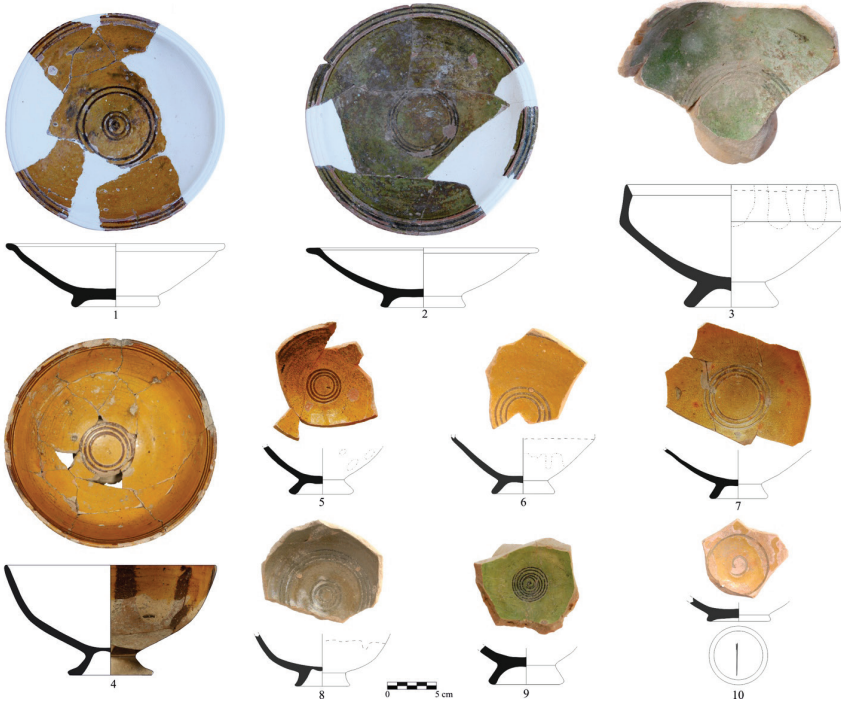
2.3. Süsleme Kompozisyonları

2.3.1. Geometrik Bezemeli Örnekler

Metropolis'te bulunan Zeuksippus Ailesi grubu seramikler çeşitli motif ve süsleme repertuvarıyla dikkat çekmektedir. En yoğun grubu geometrik bezeme ve motiflere sahip örnekler oluşturmaktadır. Geometrik bezemeler içerisinde Zeuksippus Ailesi grubunun en karakteristik uygulaması olan *konsantrik daireler* çoğunluktadır (G. 4).

- 12 Böhlendorf Arslan, *Die Glasierte Byzantinische Keramik aus der Türkei*, Taf.132/629 (Magnesia).
 13 Böhlendorf Arslan, *Die Glasierte Byzantinische Keramik aus der Türkei*, Taf.136/654 (Magnesia).
 14 Parman, "Bizans Keramik Sanatı ve Ayasuluk Tepesinde Bulunan Bizans Keramikleri", Lev-C,1/d,e; Böhlendorf Arslan, *Die Glasierte Byzantinische Keramik aus der Türkei*, Taf.83/241 (Ilion); Taf.133/625-627 (Magnesia).
 15 Parman, "Bizans Keramik Sanatı ve Ayasuluk Tepesinde Bulunan Bizans Keramikleri", Lev-C,2; Böhlendorf Arslan, *Die Glasierte Byzantinische Keramik aus der Türkei*, Taf.133/637 (Magnesia).
 16 Böhlendorf Arslan, *Die Glasierte Byzantinische Keramik aus der Türkei*, Taf.129/605 (Magnesia).
 17 Pergamon'dan benzer örnekler için bk. Spieser, *Die Byzantinische Keramik Aus der Stadtgrabung von Pergamon*, Taf.94/319; Böhlendorf Arslan, *Die Glasierte Byzantinische Keramik aus der Türkei*, Taf.32/250.
 18 Benzer form tipleri için bk. Spieser, *Die Byzantinische Keramik Aus der Stadtgrabung von Pergamon*, Taf.15/234, Taf.16/244, Taf.21/302-305; Böhlendorf Arslan, *Die Glasierte Byzantinische Keramik aus der Türkei*, Taf.112/468-469 (Sardes), Taf.131/625, 135/650 (Magnesia), Taf.147/749 (Milet).
 19 Bu form tipine benzer örnekler için bk. Spieser, *Die Byzantinische Keramik Aus der Stadtgrabung von Pergamon*, Taf.58/557; Böhlendorf Arslan, *Die Glasierte Byzantinische Keramik aus der Türkei*, Taf.61/98 (İstanbul), Taf.114/477 (Sardes); İnanan, "Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı Zeuksippus Tipi Seramikleri", Kat.No.42,48; François, *La Vaisselle de Terre à Byzance: Catalogue des Collections du Musée du Louvre*, No.219.

Kapların tam merkezinde eş bir merkezden çıkan iç içe geçmiş dairelerden oluşan bu kompozisyon farklı uygulamalarla yapılmıştır. Uygulama genellikle üç konstantrik dairenin kapların merkezinde konumlanmasıyla oluşmaktadır (G. 4/2-10). Diğer örneklerde ise tam merkezde daha küçük boyutlu bir daireden başlayan aralıklarla oluşturulmuş büyük boyutlu konstantrik daireler görülmektedir (G. 4/1,8). Yeşil sırlı bir örnekte daireler bir merkezden çıkıp spiral formda tamamlanmıştır²⁰ (G. 4/9). Hardal sarısı bir örnekte ise kabın tam merkezinde tek daire içinde bir spiral bezeme farklı olarak dikkat çekmektedir²¹ (G. 4/10). Ayrıca bu kabın kaide altında kazımayla düz bir çizgi şeklinde yapılmış monogram da yer almaktadır²².

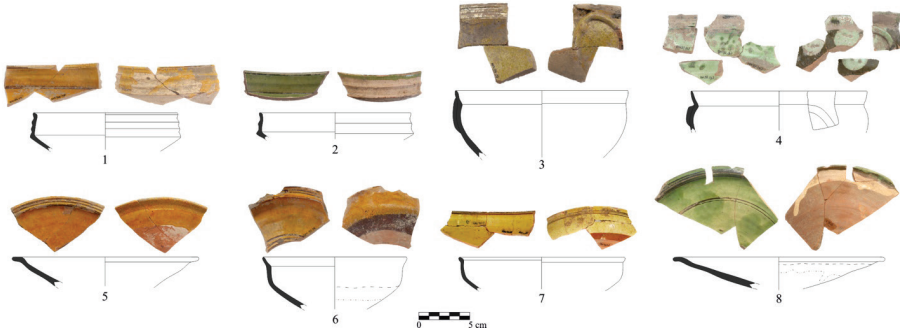
G. 4: Konstantrik Daire Bezemeli Seramikler (Z. A. Meriç, 2023)

20 İstanbul'dan benzer örnek için bk. Böhlendorf Arslan, *Die Glasierte Byzantinische Keramik aus der Türkei*, Taf.57/70; Aigai'dan benzer örnek için bk. Muhsine Eda Armağan, "Aigai (Aiolis) Kazısı Bizans Dönemi Seramik Buluntuları" (Doktora tezi, Ege Üniversitesi, 2014), K.No.57; Antalya/Kaleiçi'nden benzer örnek için bk. Azize Yener, *Antalya-Kaleiçi Sırlı Seramikleri (10.-19. yüzyıl)*, (İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2017), Res.No.31.

21 Magnesia'dan benzer örnek için bk. Böhlendorf Arslan, *Die Glasierte Byzantinische Keramik aus der Türkei*, Taf.132/631, 637, 671, 672; Anaia/Kadikalesi'nden örnek için bk. Filiz İnanan, "Kuşadası, Kadikalesi / Anaia Kazısı Zeuksippus Tipi Seramikleri", (Doktora tezi, Ege Üniversitesi, 2010), Kat.No.101, 108, 184, 205.

22 Kaide altlarında seramik hamuru henüz ıslakken kazıma yoluyla yapılan monogramlar çeşitli anlamlara gelmektedir. Çoğunlukla üretildikleri atölyenin veya ustanın bir imzası olarak nitelendirilmektedir. Bk. Lale Doğer, "Bizans Sırlı Seramiklerinde Monogramlar", *Antik&Dekor* 36 (1996), 122-124; Jean Michel Spieser, *Die Byzantinische Keramik Aus der Stadtgrabung von Pergamon* (Berlin: Walter de Gruyter, 1996), Taf.2-3; Böhlendorf Arslan, *Die Glasierte Byzantinische Keramik aus der Türkei*, Taf.58/84 (İstanbul).

Konstantrik dairelere sahip kapların ağız kenar bordürlerinde ise tüm kabı çevreleyen dairesel bantlar kullanılmıştır (G. 4/1-4, G. 5). Bu örneklerde gövde üzerinde de çoğunlukla iki sıra olmak üzere konstantrik daire kullanımı görülmektedir. Bu grup seramiklerin dış yüz uygulamaları çeşitlilik göstermektedir. Çoğu örnekte gövdenin bir kısmına kadar sürülen astarın üzerinde ağız kenar bordürünü kaplayacak şekilde sır görülmektedir (G. 5/1-2,5-8). Bir diğer uygulamada ise ağız kenarından gövdeye doğru dairesel formlu akıtma şeklinde yapılan astarın yarısını kaplar şekilde sır kullanılmıştır (G. 4/3-4, G. 5/4). İki örnekte ise dış yüzlerde ağız kenar bordürünün hemen altında sonlanan yatay formda yapılmış yalancı kulplar yer almaktadır²³ (G. 5/3-4).

G. 5: Konstantrik Daire Bezemeli Seramikler (Z. A. Meriç, 2023)

Konstantrik dairelerden oluşan süsleme kompozisyonu çeşitli eklemelerle birlikte de uygulanmaktadır. *Konstantrik dairelere inen düz ve dalgalı çizgiler* buluntular içerisinde tam bir kap örneğinde görülmektedir (G. 6/1). Ağız kenarından kabın tam merkezinde yer alan konstantrik dairelere inen düz çizgiler arasında dalgalı çizgiler yer almaktadır. Bu uygulamaya benzer bir örnekte ise çizgisel bezemeler daha çok iğne yapraklı bir motif şeklinde yapılmıştır²⁴ (G. 6/2). Süsleme kompozisyonlarında *geometrik bezemelerle kullanılan konstantrik daireler* de sıklıkla tercih edilmiştir. Bu tür uygulamalarda dairelerin içerisinde kapların tam merkezinde çoğunlukla çizgisel bezemelerden oluşan kompozisyonlar yapılmıştır. Hardal sarısı sırlı bir kap örneğinde yatay ve dikey çizgilerin küçük kareler oluşturduğu, bu kareler içerisinde ise dairesel

23 Yalancı kulp benzerleri için bk. Ebru Parman, "Bizans Keramik Sanatı ve Ayasuluk Tepesinde Bulunan Bizans Keramikleri" (Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, 1978), Lev-C,1/c; Spieser, *Die Byzantinische Keramik Aus der Stadtgrabung von Pergamon*, Taf.20/284; Demetra Papanikola-Bakirtzi, Fofo N. Maurikiou ve Charalambos Bakirtzi, *Byzantine Glazed Pottery in the Benaki Museum* (Athens: The Museum, 1999), No.319; Böhlendorf Arslan, *Die Glasierte Byzantinische Keramik aus der Türkei*, Taf.114/479 (Sardes); İnanan, "Kuşadası, Kadıkalesi / Anaia Kazısı Zeuksippus Tipi Seramikleri", Kat.No.51-52; Armağan, "Aigai (Aiolis) Kazısı Bizans Dönemi Seramik Buluntuları", Kat. No.81; Lale Doğer, "Late Byzantine And Ottoman Pottery From Nif-Olympus", *Oxford: BAR International Series 2750* (2015), 57-70, Pl.IV/16.

24 Anaia/Kadıkalesi'nden örnek için bk. İnanan, "Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı Zeuksippus Tipi Seramikleri", Kat.No.146; Magnesia'dan benzer örnek için bk. Böhlendorf Arslan, *Die Glasierte Byzantinische Keramik aus der Türkei*, Taf.138/673.

bezemelerin yer aldığı dama benzeri motife sahip kompozisyon görülmektedir²⁵ (G. 6/4). Konsantrik daireler arasında da kabı çevreler şekilde yapılmış dairesel bezemeler uygulanmıştır. Bu örnekte dikkat çekici bir unsur ise bezemenin özensiz formda yapılması ve çoğu kare içerisinde bezemenin tamamlanmamış olmasıdır. Bir diğer geometrik motife sahip kompozisyonda konsantrik daireler içerisinde tüm zemini kaplayan yatay formulu çizgisel bezemeler uygulanmıştır (G. 6/5)²⁶. Benzer diğer örneklerde de daireler içerisinde spiral benzeri dairesel bezemeler yapılmıştır (G. 6/6-7). Sadece çizgisel bezemeli kompozisyona sahip bir örnekte zemin birbirine eşit karelere ayrılmış, bu karelerden bazıları çapraz şekilde yapılmış çizgilerle doldurulmuştur (G. 6/8). Kapların merkezinde geometrik ve bitkisel bezemelerin bir arada kullanıldığı kompozisyonlar da görülmektedir. Yeşil sırlı bir kaide parçasında birbirini dikey kesen bantlar arasında çiçek motif ile yaprak benzeri motifler yer almaktadır²⁷ (G. 6/10). Bu kabın kaidesinin altında düz çizgilerden oluşan monogram görülmektedir. Bir diğer kompozisyonda ise merkezi champléve tekniğiyle boş bırakılmış geçme motifini kullanılmıştır (G. 6/9).

Geometrik bezemeler ağız kenar bordüründe kapların tamamını çevreler şekilde de kullanılmıştır. *Dalgali çizgisel* bezeme kapların kavis yaptığı nokta ile dudak kısmı arasındaki bordürde dairesel bantlar arasında kabı çevreler şekilde yapılmıştır (G. 6/3,11-13)²⁸. Bir diğer uygulamada ağız kenar bordürü veya gövde üzerinde bir şerit

25 David M. Robinson, *Excavations at Olynthus. Part V: Mosaics, Vases and Lamps of Olynthus* (Londra: Oxford Yayınları, 1933), Pl.204/IIA1(c); Sevinç Gök Gürhan, “A Study of Byzantine and Ottoman Ceramic Fragments Found By Surface Survey North and West of Yeldeğirmeni Mound”, *The Madra River Delta. Regional Study on the Aegean Coast of Turkey*. (Ankara: The British Institute at Ankara, 2007), Pl.29 (Altınova); Lale Doğer, *Daskyleion II, Hisar-tepe/Daskyleion Kazısı Bizans Seramikleri*, (İstanbul: Ege Yayınları, 2013), Tab.15/49, 56/129-132; Evi Katsara, *Byzantine Glazed Pottery from Sparta (12th to 13th Centuries AD): Observations in the Light of New Archaeological Finds. XIth Congress AIECM3 and Modern Period Mediterranean Ceramics Proceedings*, (Ankara: Koç Üniversitesi VEKAM Yayınları, 2018), Pl.2/2,6.

26 Benzer örnekler için bk. Spiesser, *Die Byzantinische Keramik Aus der Stadtgrabung von Pergamon*, Taf.6/83, 11/186-187; Meriç ve Ekin Meriç, “2012-2019 Yılları Arasında İznik Roma Tiyatrosu’nda Bulunan Bizans Sırlı Seramiklerinin Değerlendirilmesi”, Fig.4/9; Yener, *Antalya-Kaleiçi Sırlı Seramikleri (10.-19. yüzyıl)*, Res.No.36-37; Böhlendorf Arslan, *Die Glasierte Byzantinische Keramik aus der Turkei*, Taf.99/353 (Yortanlı), Taf.81/225,229 (Ilion); Doğer, *Daskyleion II, Hisar-tepe/Daskyleion Kazısı Bizans Seramikleri*, Tab.21/91; Muradiye Öztaşkın, “Byzantine and Turkish Glazed Pottery Finds from Aphrodisias.” *Glazed Pottery of the Mediterranean and the Black Sea Region, 10th–18th Centuries*, (2017), Pl.3/5; Lale Doğer ve Dilek Maktal Canko, “İzmir Kadifekale 2015 Yılı Bizans Sarıncı Araştırma Kazısından Seramik Buluntular”, *Smyrna/İzmir Kazı ve Araştırmaları II (2019)*, Fig.II/12; Vera Zaleskaya, *Pamiatniki Vizantiiskogo Prikadnogo Iskusstva. Vizantiiskaia Keramika IX-XV Vekov. Katalog Kollektii (Masterpieces of Byzantine Applied Art: Byzantine Ceramics of the 9th–15th c.* (St. Petersburg: Catalogue of the [Hermitage] Collection). The State Hermitage Publishers, 2011), No.284-287 (Kherson).

27 Doğer, *Daskyleion II, Hisar-tepe/Daskyleion Kazısı Bizans Seramikleri*, Tab.23/102-104; Véronique François, *La Vaisselle de Terre à Byzance: Catalogue des Collections du Musée du Louvre*, (Paris: Somogy Editions, 2017), No.162.

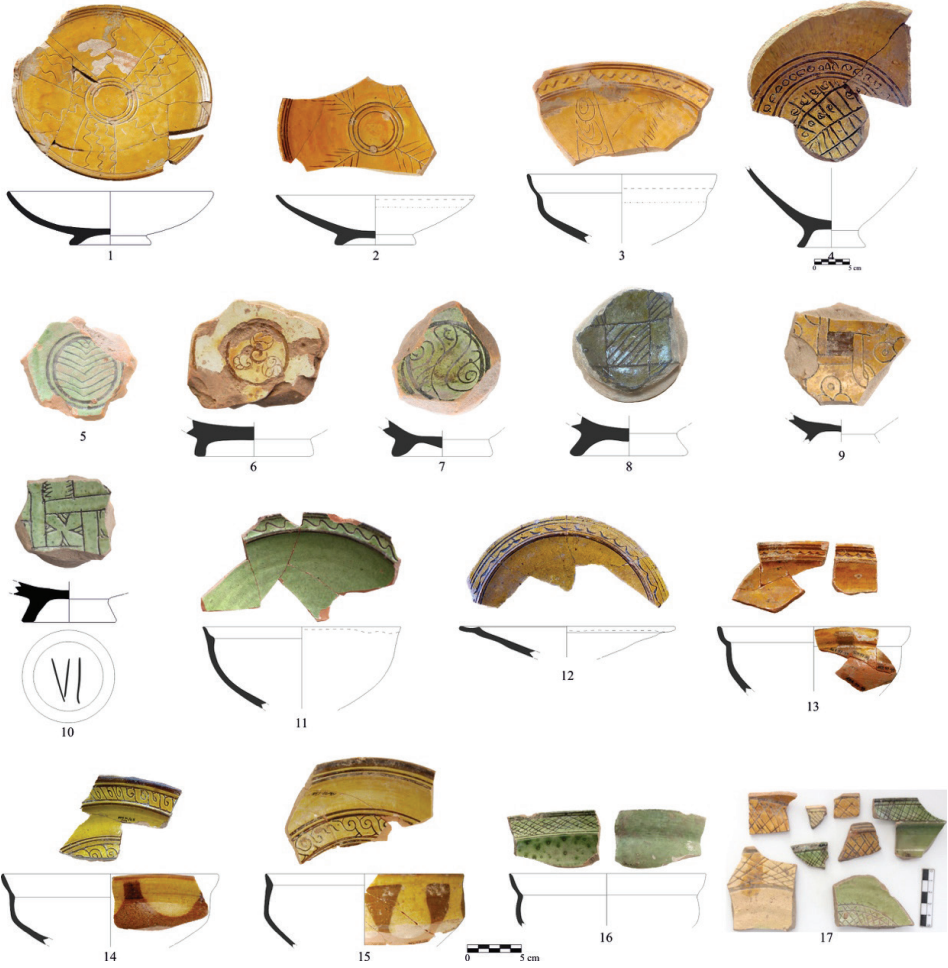
28 Benzer örnekler için bk. İnanan, “Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı Zeuksippus Tipi Seramikleri”, Kat. No.53,59,64,70,75, Lale Doğer, “Byzantine Ceramics: Excavations at Smyrna Agora (1997-98 and 2002-2003)”, *Çanak Arkeolojik Kazılarda Ele Geçen Geç Antik, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı Seramiği ve Mirari Seramiği Uluslararası Seramik Sempozyumu (1-3 Haziran 2005, Çanakkale) Bildiri Kitabı: Byzans 7* (İstanbul: Ege Yayınları, 2007), Pl.XII; Doğer, “Late Byzantine And Ottoman Pottery From Nif-Olympus”, Pl.II/6; Filiz İnanan, “Yalova, Çobankale Kazısı Sırlı Seramik Buluntuları: İlk Gözlemler”, *Cedrus IX* (2021),

hâlinde yapılmış birbirini takip eden giyoş benzeri spiral bezemeler bulunmaktadır²⁹ (G. 6/14-15). Bu iki örneğin de dış yüzünde ağız kenarından gövdeye inen dairesel şekilde astar sürülmüş ve sırlanmıştır. Ağız kenar bordüründe uygulanan bir diğer geometrik bezeme ise çapraz çizgilerden oluşan taramalardır³⁰ (G. 6/16-17).

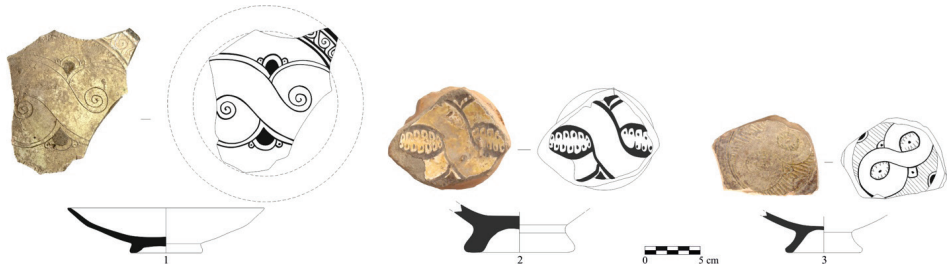
Seramikler içerisinde geometrik bezemelere sahip diğer örneklerde çeşitli bezeme repertuarı izlenmektedir. Bir grup örnekte *sekiz rakamı benzeri bezemeler* kompozisyonda görülmektedir. Bezeme sekiz rakamına benzer şekilde yapılmış geçme motifinden oluşmaktadır³¹. Ağız kenar bordüründe birbirini takip eden spiral benzeri bezemenin yer aldığı tabak örneğinde tüm gövdeyi kaplayan bezeme görülmektedir (G. 7/1). İnce kazımayla yapılmış uçları spiral formunda olan geçme motifi kap üzerinde yer almaktadır. Geçmelerin birleştiği noktalarda champléve tekniğiyle zenginleştirilmiş dairesel bezemeler bulunmaktadır. Bu bezemenin benzer bir uygulamasında daha kalın kazımayla yapılmış motif içerisinde küçük ağaç benzeri bezemeler işlenmiştir (G. 7/2). Farklı bir uygulamada ise zemin çizgisel taramalarla kaplı olup motifin tamamını görmek mümkündür (G. 7/3). Geçmelerin içerisinde yaprak benzeri bezeme ve birleşim noktalarında da dairesel bezemeler bulunmaktadır.

Kat.No.22,24.

- 29 Benzer örnekler için bk. Parman, “Bizans Keramik Sanatı ve Ayasuluk Tepesinde Bulunan Bizans Keramikleri”, Lev.E-1/14; Spieser, *Die Byzantinische Keramik Aus der Stadtgrabung von Pergamon*, Taf.38/391; Böhlendorf Arslan, *Die Glasierte Byzantinische Keramik aus der Turkei*, Taf.94/318 (Pergamon), Taf.100/357 (Yortanlı), Taf.114/479 (Sardes); Sinan Mimaroğlu, “Sırlı Seramikler Işığında Güney Aiolis Bizans Dönemi Yerleşimleri”, *Anadolu Ek Dizi No.2, III-IV.Ulusal Arkeolojik Araştırmalar Sempozyumu*, (2008), Lev.1/17 (Neonteikhos); Doğer, *Daskyleion II, Hisar-tepe/Daskyleion Kazısı Bizans Seramikleri*, Tab.16/55.
- 30 Hem ağız kenar bordürü hem de gövde üzerinde taramaların kullanıldığı benzer örnekler için bk. Böhlendorf Arslan, *Die Glasierte Byzantinische Keramik aus der Turkei*, Taf.139/678 (Magnesia); Beate Böhlendorf Arslan, “Keramikproduktion Im Byzantinischen Und Türkischen Milet”, *İstMitt* 58 (2008), Abb.16/65; İnanan, “Kuşadası, Kadikalesi/Anaia Kazısı Zeuksippus Tipi Seramikleri”, Kat.No.95,107,122,123.
- 31 Sekiz rakamı benzeri geçme motifine sahip benzer örnekler için bk. Parman, “Bizans Keramik Sanatı ve Ayasuluk Tepesinde Bulunan Bizans Keramikleri”, Lev.E-2,i.h; Spieser, *Die Byzantinische Keramik Aus der Stadtgrabung von Pergamon*, Taf.11/181; Böhlendorf Arslan, *Die Glasierte Byzantinische Keramik aus der Turkei*, Taf.114/476 (Sardes), Taf.148/756 (Milet); Armağan, “Aigai (Aiolis) Kazısı Bizans Dönemi Seramik Buluntuları”, Kat.No.124,125; Anastasia Vassiliou, *Byzantine Glazed Pottery from Argos (10th-first half of the 13th century)*, (Athens: Athens University Review Of Archaeology, 2021), No.658; François, *La Vaiselle de Terre à Byzance: Catalogue des Collections du Musée du Louvre*, No.210-214, 255-258; Robinson, *Excavations at Olynthus. Part V: Mosaics, Vases and Lamps of Olynthus*, Pl.204/IIA1(d), Pl.205/IIA3(d).

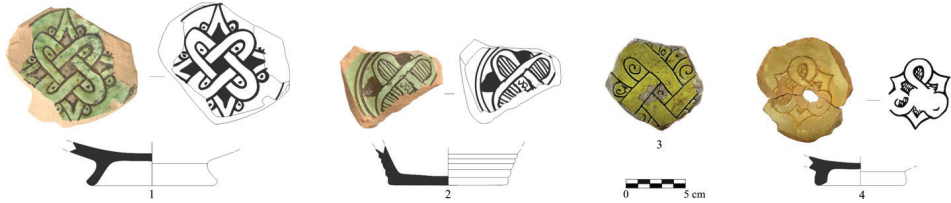

G. 6: Geometrik bezemelere sahip seramikler (Z. A. Meriç, 2023)

G. 7: Geometrik bezemelere sahip seramik örnekleri (Z. A. Meriç, 2023)

Süsleme kompozisyonunda kullanılan geçme benzeri bir diğer motif *Süleyman Dügümü* (*Müher-ü Süleyman*) olarak bilinen bezemedir³². Bu bezemeye sahip örneklerin bazılarında motif bir daire içerisinde bazıları da tek başına kullanılmıştır. Motif çeşitli üsluplarda işlenmiş, çoğunlukla zemin üzerinde champléve tekniğinde tamamen kazılmış veya spiral ve çizgi gibi bezemelerle doldurulmuştur³³. Oldukça özenli yapılmış bezemeye sahip yeşil sırlı bir örnekte düğümlerin iç kısmı champléve tekniğiyle işlenmiş ve nokta bezemelere sahiptir (**G. 8/1**). Daha özensiz yapılmış bir diğer örnekte geçmelerin içleri çizgi taramalarla doldurulmuş, birleşim noktalarında da champléve tekniğiyle yapılmış dairesel bezemeler kullanılmıştır (**G. 8/2**). Dügüm motifinin olduğu bir diğer örnekte geçmelerin uç ve iç kısımları spiralle sonlanmaktadır (**G. 8/3**). Kabın merkezinde tek başına kullanılan farklı bir geçme örneğinde ise geçmelerin iç bölümleri küçük boyutlu dairesel bezemelerle doldurulmuştur (**G. 8/4**). Süleyman Dügümü motifinin seramiklerle birlikte Bizans Dönemi sanat eserlerinde çokça kullanılmasının önemli bir sebebi de taşıdığı anlamdır. Bu tür iç içe düğüm şeklinde yapılmış haç benzeri motifler kapların tam merkezinde konumlanmaktadır. Günlük kullanım malzemeleri olan bu kaplardan tüketilecek içecek ve yiyeceklerin koruyuculuğunu sağlamak adına bu tür apotropaik motifler seramikler üzerinde yer almaktadır. Bizanslılarda kötülüklerin insanlara yiyecek ve içeceklerle geçtiği inancı kaplarda bu tür motiflerin birer koruyucu ve şifa veren şekilde kullanılmasına sebep olmuştur³⁴. Ayrıca Konstantinopolis’in Latin istilasına uğradığı süreçte Süleyman Dügümü ve haç benzeri geçme motifleri bezemelerde koruyucu niteliğiyle daha çok tercih edilmiştir³⁵.

G. 8: “Süleyman Dügümü” motifine sahip seramik örnekleri (Z. A. Meriç, 2023)

32 Bizans sanatında sıkça kullanılan *Süleyman Dügümü* motifinin seramiklerdeki örnekleri için bk. Parman, “Bizans Keramik Sanatı ve Ayasuluk Tepesinde Bulunan Bizans Keramikleri”, Lev.E-2,i.h, Papanikola-Bakirtzi, Maurikiou ve Bakirtzi, *Byzantine Glazed Pottery in the Benaki Museum*, No.300,314-315; Böhlendorf Arslan, *Die Byzantinische Keramik Aus der Stadtgrabung von Pergamon*, Taf.114/475 (Sardes); Gök Gürhan, “A Study of Byzantine and Ottoman Ceramic Fragments Found By Surface Survey North and West of Yeldegirmeni Mound”, Pl.32 (Altınova); Zalesskaya, *Pamiatniki Vizantiiskogo Prikadnogo Iskusstva. Vizantiiskaia Keramika IX-XV Vekov. Katalog Kollektii (Masterpieces of Byzantine Applied Art: Byzantine Ceramics of the 9th–15th c., No.391-392 (Kherson); Doğer Daskyleion II, Hisar-tepe/Daskyleion Kazısı Bizans Seramikleri*, Tab.23/106-107; Armağan, “Aigai (Aiolis) Kazısı Bizans Dönemi Seramik Buluntuları”, Kat.No.118,122; Doğer, “Late Byzantine And Ottoman Pottery From Nif-Olympus.”, Pl.IV/16-18; François, *La Vaisselle de Terre à Byzance: Catalogue des Collections du Musée du Louvre*, No.231,306-313; Robinson, *Excavations at Olynthus. Part V: Mosaics, Vases and Lamps of Olynthus*, Pl.204/IIA1(a), Pl.205/IIA1(n).

33 Böhlendorf Arslan, *Die Glasierte Byzantinische Keramik aus der Turkei*, 76.

34 Véronique François, “İyileşmek ve İblislerden Korunmak: Konstantinopolis’ten İstanbul’a Toprak Kaplar”, *Bizans Yapılar, Meydanlar, Yaşamlar* (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2011), 250.

35 Doğer, *Daskyleion II, Hisar-tepe/Daskyleion Kazısı Bizans Seramikleri*, 44-45.

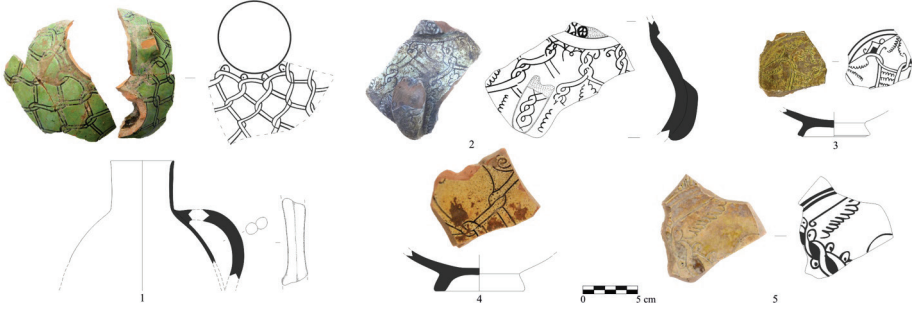
Geometrik kompozisyon içerisinde sıkça tercih edilen bir diğer uygulama ise *düğümlü geçmelerden oluşan motiftir*. İki sürahi örneğinin dış yüzünde tüm yüzeyi kaplar şekilde kullanılan geçmeler çeşitli üsluplardadır. Yeşil sırlı ve ikiz formda tek kulplu olan sürahinin boyun kısmından tüm gövdeye yayılan geçmeler birbirlerine tek düğümle bağlanmaktadır³⁶ (G. 9/1). Geçmelerin boyunda son başladığı noktada ise yarım daire formlu nokta bezemeler bulunur. Sonsuzluk prensibinde olasılıkla sürahinin tüm dış yüzeyini kaplayan bu bezeme boyun ve kulp kısmında kullanılmamıştır. Geçmelerin aynı üslupta kullanıldığı sarı sırlı bir kaide parçasında zemin üzerinde düğümlü kısımları seçilebilen geçmeler görülmektedir (G. 9/4). Sadece gövde kısmı korunan bir diğer sürahi örneğinde de düğüm motifleri yer almaktadır³⁷ (G. 9/2). Soluk sarı sırlı, gövde üzerinde tutamacı bulunan sürahinin dış yüzeyi uçları birbirine çift düğümle bağlanan geçmelerden oluşan kompozisyona sahiptir. Geçmeler arasındaki yüzeyde de çeşitli çizgisel bezemeler kullanılmıştır. Hardal sarısı sırlı iki kaide örneğinde geçme ve düğüm motifinin farklı bir uygulaması görülmektedir. Gövde üzerinde iki konsantrik daire içerisinde yer alan kompozisyonda uçları birbirine düğümlemiş palmetler dikkat çekmektedir³⁸ (G. 9/3). Zemin üzerinde birbirine bağlanan bu düğümler arasında çizgisel bezemeler kullanılmıştır. Bir diğer örnekte ise bir kısmı korunan kompozisyondan anlaşıldığı üzere düğümler yine palmet şeklinde sonlanmaktadır (G. 9/5). Diğer örneklerden farklı olarak düğümler geçme motifi yerine tek bir düğüm şeklinde olup içleri derin oyma tekniğiyle doldurulmuştur.

36 Parman, “Bizans Keramik Sanatı ve Ayasuluk Tepesinde Bulunan Bizans Keramikleri”, No.77b; Spieser, *Die Byzantinische Keramik Aus der Stadtgrabung von Pergamon*, Taf.12/199-205; Böhlendorf Arslan, *Die Glasierte Byzantinische Keramik aus der Turkei*, Taf.115/481 (Sardes), Taf.136/660 (Magnesia); İnanan, “Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı Zeuksippus Tipi Seramikleri”, Res.15; Öztaşkın, “Stratonikeia ve Lagina Kazılarında bulunan Bizans Dönemi Seramikleri (2008-2010 yılları)”, No.166 (Stratonikeia); Armağan, “Aigai (Aiolis) Kazısı Bizans Dönemi Seramik Buluntuları”, Kat.No.99,121; Doğer, “Late Byzantine And Ottoman Pottery From Nif-Olympus”, Pl.VI/23; Doğer ve Maktal Canko, “İzmir Kadifekale 2015 Yılı Bizans Sarnıcı Araştırma Kazısından Seramik Buluntular”, Fig.I/17-20.

37 Spieser, *Die Byzantinische Keramik Aus der Stadtgrabung von Pergamon*, Taf.40/415; Armağan, “Aigai (Aiolis) Kazısı Bizans Dönemi Seramik Buluntuları”, Kat.No.143.

38 Lale Doğer, “Byzantine Ceramics: Excavations at Smyrna Agora (1997-98 and 2002-2003)”, *Çanak Arkeolojik Kazılarda Ele Geçen Geç Antik, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı Seramiği ve Mimari Seramiği Uluslararası Seramik Sempozyumu (1-3 Haziran 2005, Çanakkale) Bildiri Kitabı: Byzans 7*. (İstanbul: Ege Yayınları, 2007), Pl.XIII; Armağan, “Aigai (Aiolis) Kazısı Bizans Dönemi Seramik Buluntuları”, Kat.No.98,99; Zeynep Mercangöz, *Bizanslı Ustalar. Latin Patronlar/Byzantine Craftsmen. Latin Patrons*. (İstanbul: Ege Yayınları, 2013), Kat.No.18 (Anaia/Kadıkalesi).

G. 9: Geçme motiflerinden oluşan bezemelere sahip seramik örnekleri (Z. A. Meriç, 2023)

2.3.2. Bitkisel Bezemeli Örnekler

Zeuksippus tipi seramiklerde bitkisel motiflere sahip süsleme kompozisyonları da sıkça tercih edilmektedir. Bunlardan en yaygını *palmet* bezemenin kullanımınıdır. Çeşitli kompozisyonlar içerisinde farklı bitkisel bezemelerle desteklenerek oluşturulan palmet motifi Bizans seramiklerinde sıkça uygulanmıştır. En sık tercih edilen uygulamada bir sap ucuna yerleştirilmiş tepe yaprağı ve kıvrık yan yaprakları olan palmet motifi ve bu motifin iki yanında rumi benzeri kıvrık yapraklar görülmektedir³⁹ (G. 10).

G. 10: Palmet motifine sahip seramik örneği (Z. A. Meriç, 2023)

39 Bu uygulama İslam seramiklerinde de görülen palmet ve rumi kompozisyonuyla büyük benzerlik göstermektedir. Palmet motifinin daha çok İslam etkisiyle Bizans seramiklerinde uygulandığı görülmektedir. Bk. Lale Doğer, "İslam Sanatı Etkisinde Palmet Motifli Sırlı Bizans Seramikleri", *Arkeoloji ve Sanat* 88 (1999), 42, Res.7-9; Papanikola-Bakirtzi, Maurikiou ve Bakirtzi, *Byzantine Glazed Pottery in the Benaki Museum*, No.251,287,299; Spieser, *Die Byzantinische Keramik Aus der Stadtgrabung von Pergamon*, Taf.9/147-148; Böhlendorf Arslan, *Die Glasierte Byzantinische Keramik aus der Türkei*, Taf.59/88 (İstanbul), Taf.114/474 (Sardes); Gök Gürhan, "A Study of Byzantine and Ottoman Ceramic Fragments Found By Surface Survey North and West of Yeldegirmeni Mound", Pl.27 (Altınova); İnanan, "Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı Zeuksippus Tipi Seramikleri", Kat.No.216,348; Doğer, *Daskyleion II, Hisar-tepe/Daskyleion Kazısı Bizans Seramikleri*, Tab.18/70; Armağan, Aigai (Aiolis) Kazısı Bizans Dönemi Seramik Buluntuları", Kat.No.91.

Tama yakın ele geçen bir tabak örneğinde ağız kenar ve gövdede iki farklı bordür kullanılmıştır (G. 11/1). Ağız kenar bordüründe tabağı çevreler şekilde spirallerin oluşturduğu örgü motifi görülmektedir. Gövdede yine bir bordür içerisinde yatık şekilde yapılmış S motifli şeritler bulunmaktadır. Tabağın merkezinde ise ince işçilikle yapılmış rumi benzeri kıvrık dallar arasında daha özensiz şekilde işlenmiş bezeme yer almaktadır. Bezeme ters formda yapılmış bir palmeti andırmaktadır. Ancak tepe yaprağı ve yan kıvrık yapraklar orantısız şekildedir. Zemin ise champléve tekniğiyle doldurulmuştur. Kıvrık yaprakların seçilebildiği yeşil sırlı gövde parçasında merkez kompozisyonun madalyon içerisine alındığı görülmektedir (G. 11/2). Bu madalyon konstantrik dairelerle çevrili olup daireler arasında spiral örgü bezeme uygulanmıştır. Palmet bezemenin bir kısmının seçilebildiği örnekte iki yana açılan kıvrık dallar belirgindir. Sadece kaide bölümü korunan yeşil sırlı bir örnekte uçları sivri iki kıvrık yaprak seçilebilmektedir (G. 11/4). Bu parçanın kaide altında bir kısmı korunmuş X monogramı yer almaktadır. Hardal sarısı sırlı bir gövde parçasında ise daha küçük boyutlu yapılmış kıvrık yaprakların seçilebildiği olasılıkla kompozisyon içerisinde birden fazla kullanılan palmet motifleri görülmektedir (G. 11/5)⁴⁰. Bitkisel bezemelerden bir diğer örnek ise hardal sarısı sırlı parça üzerinde bir dal üzerinden çıkan ve sol yöne doğru kıvrılan rumi benzeri kıvrık dallara sahip yaprak motifidir (G. 11/6)⁴¹.

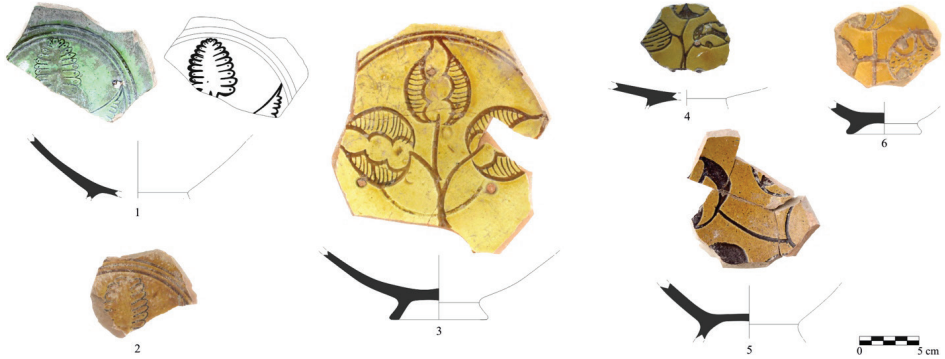
G. 11: Palmet motifli kompozisyona sahip seramik örnekleri (Z. A. Meriç, 2023)

Bitkisel bezemelerin kullanıldığı süsleme kompozisyonlarında ağaç ve yaprak motifleri de sıklıkla yer almaktadır. Kenarları yuvarlak dilimli küçük boyutlu ağaçlar, konstantrik dairelerden oluşan madalyonlar içerisinde kullanılmıştır (G. 12/1). Ağaç-

40 Doğer, "Late Byzantine And Ottoman Pottery From Nif-Olympus" Pl.III/13.

41 Bu bezemeye sahip benzer örnekler için bk. Spieser, *Die Byzantinische Keramik Aus der Stadtgrabung von Pergamon*, Taf.9/151-52; Böhlendorf Arslan, *Die Glasierte Byzantinische Keramik aus der Türkei*, Taf.58/79-80 (İstanbul); Doğer, "Byzantine Ceramics: Excavations at Smyrna Agora (1997-98 and 2002-2003)", Pl.XIII; Meriç ve Ekin Meriç, "2012-2019 Yılları Arasında İznik Roma Tiyatrosu'nda Bulunan Bizans Sırlı Seramiklerinin Değerlendirilmesi", Fig.5.

ların yaprak dilimleri nokta bezemelerle zenginleştirilmiştir. Yeşil sırlı bir örnekte daireler içerisindeki ağaç bezemenin alt kısmında ise palmet kompozisyonuna sahip örneklerde olduğu gibi rumi benzeri kıvrık yapraklar görülmektedir (T. 9/2). Büyük boyutlu yapraklardan oluşan bezemeye sahip örnekler de buluntular arasındadır. Sarı sırlı bir örnekte konsantrik dairelerden oluşan madalyon içerisinde buket şeklinde yapılmış bir daldan üçe ayrılan üç adet büyük boyutlu yaprak yer almaktadır (G. 12/3)⁴². Yaprakların dış hatları kalın kazımayla yapılmış içleri ise ince çizgisel taramalarla doldurulmuştur. Bu kompozisyonun benzer şekilde uygulandığı örnekler de seramikler içindedir. Hardal sarısı sırlı bir örnekte aynı şekilde dallar ucunda üç yaprak motifi yer almaktadır (G. 12/4). Bu yapraklardan biri çizgisel taramalarla doldurulmuş, diğer ikisinde ise champlève tekniğiyle doldurmalar yapılmıştır. Hardal sarısı sırlı kaide örneğinde de champlève tekniğiyle doldurulmuş üç yapraklı olduğu anlaşılan bezeme seçilebilmektedir (G. 12/5). Daha geometrik üslupta yapılmış bir diğer örnekte düz çizgilerle dört kola ayrılmış bezeme yer almaktadır (G. 12/6). Kolların ucunda içleri nokta ve çizgisel bezemelerle doldurulmuş dairesel madalyonlar bulunmaktadır.

G. 12: Bitkisel bezemeli kompozisyonlara sahip seramik örnekleri (Z. A. Meriç, 2023)

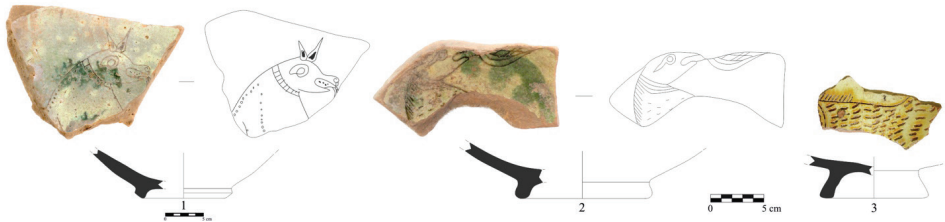
2.3.3. Figürlü Örnekler

Seramikler içerisinde az sayıda örneğin süsleme kompozisyonlarında *hayvan figürleri* görülmektedir. Bu grup örneklerinin çoğunluğunu *yeşil ve turuncu lekeli* seramikler oluşturmaktadır. Zeuksippus Ailesi grubu örnekleriyle hamur özellikleri ve form tipleriyle benzerlik gösteren bu örnekler kazılarda da genellikle bu grup üretimlerle birlikte ele geçmektedir⁴³. Daha çok 13. yüzyılın ikinci yarısı ile 14. yüzyılın başlarına

42 Pergamon'da bulunan üç yapraklı bu motifin atölyenin karakteristik üretimlerinden olduğu belirtilmektedir. Bk. François, *La Vaisselle de Terre à Byzance: Catalogue des Collections du Musée du Louvre*, 64; Spieser, *Die Byzantinische Keramik Aus der Stadtgrabung von Pergamon*, Taf.10/168, Taf.33/353. Diğer örnekler için bk. Parman, "Bizans Keramik Sanatı ve Ayasuluk Tepesinde Bulunan Bizans Keramikleri", No.42; Böhlendorf Arslan, *Die Glasierte Byzantinische Keramik aus der Türkei*, Taf.114/478 (Sardes), Taf.695/140 (Magnesia); Mimaroğlu, "Sırlı Seramikler Işığında Güney Aiolis Bizans Dönemi Yerleşimleri", Lev.2/29 (Yoğurtçukale); Recep Meriç, *Hermus (Gediz) Valley in Western Turkey, Result of an Archaeological Survey* (İstanbul: Ege Yayınları, 2018), Pl.25/355-356 (Balatçık).

43 Böhlendorf Arslan, "Keramikproduktion Im Byzantinischen und Türkischen Milet", 384.

tarihlendirilen bu örneklerde sgraffito tekniğiyle yapılmış figürlü bezemeler üzerinde yeşil veya turuncu renkli lekeler görülmektedir. İki örnekte de yırtıcı hayvan figürü bulunmaktadır. Baş kısımları ve gövdenin bir bölümü seçilebilen figürler stilize formda yapılmış aslan(?) figürüdür⁴⁴. Soluk sarı sırlı yeşil boya akıtmalara sahip kaide parçasında profilden verilen sağ yöne dönük aslan figürü görülmektedir (G. 13/1). Figürün ağzı açık formda olup büyük boyutlu gözü ve iki sivri kulağı seçilebilmektedir. Boyun kısmı çizgisel bezemelerle belirginleştirilmiş, gövde üzerinde ise nokta şeklinde yapılmış bezemeler yer almaktadır. Mat sarı sırlı diğer örnekte gelişigüzel şekilde yapılmış yeşil lekeler görülmektedir (G. 13/2). Ağzı açık şekilde yapılmış figürün gövdesi yeşil yeleleri temsil eden yatay çizgilerle bezenmiştir. İki örneğin de ağız kısmı açık olup âdeta kükrer şekilde tasvir edilmiştir. Figürler ayrıca ağız kısımlarında tam seçilemeyen birer nesne tutar gibidir⁴⁵. Sarı sırlı ve figür üzerinde turuncu boyaların yer aldığı figürün sadece gövde kısmının korunduğu bir diğer örneğin de aslan figürüne sahip olduğu anlaşılmaktadır (G. 13/3). Boynu bir bantla belirginleştirilmiş, sırt üzerinde yatay çizgilerle yapılmış yeşil yeşil tasviri görülmektedir. Gövde üzeri ise kısa-yatay çizgisel taramalarla doldurulmuştur.

G. 13: Stilize aslan? figürlü kompozisyonlara sahip seramik örnekleri (Z. A. Meriç, 2023)

Seramikler içerisinde kuş figürlü örnekler yoğunluktadır. Çoğunlukla sadece gövde ve ayak kısımları korunan figürler turuncu veya yeşil boyalarla belirginleştirilmiştir (G. 14/1-4). Sağa dönük profilden verilen figürlerin çoğunluğunun güvercin/serçe gibi kuşlara ait olduğu anlaşılmaktadır⁴⁶. Koyu sarı ve yeşil lekeli bir örnekte figürün

44 Aslan figürlü örnekler ve seramiklerde kullanımları hakkında detaylı bilgi için bk. Lale Doğer, “Bizans Seramiklerinde Bezeme Elemanı Olarak Aslan Figürleri”, *Sanat Tarihi Dergisi X* (2000), 77-90; Zeynep Adile Meriç ve Aygün Ekin Meriç, “İznik Roma Tiyatrosu’ndan Örneklerle Bizans Sırlı Seramiklerinde Figür Kullanımı”, *Ortaçağ Anadolu’unda Sanat ve Sembolizm*, (İstanbul: Kriter Yayınevi, 2022), 230-233; Yeşil ve turuncu lekeli benzer bir örnek için bk. Katsara, “Byzantine Glazed Pottery from Sparta (12th to 13th Centuries AD): Observations in the Light of New Archaeological Finds.”, Pl.1A/10; Ayasuluk’tan benzer örnek için bk. Parman, “Bizans Keramik Sanatı ve Ayasuluk Tepesinde Bulunan Bizans Keramikleri”, No.35; Zaleskaya, *Pamiatniki Vizantiiskogo Prikadnogo Iskusstva. Vizantiiskaia Keramik IX-XV Vekov. Katalog Kollektii (Masterpieces of Byzantine Applied Art: Byzantine Ceramics of the 9th–15th c., No.347-348 (Kherson)*

45 Doğer, “Bizans Seramiklerinde Bezeme Elemanı Olarak Aslan Figürleri”, Şek.5,7-8.

46 Kuş figürlü seramikler ve seramikler üzerindeki anlamları için bk. Meriç ve Ekin Meriç, “İznik Roma Tiyatrosu’ndan Örneklerle Bizans Sırlı Seramiklerinde Figür Kullanımı”, 227-230; Benzer örnekler için bk. Spieser, *Die Byzantinische Keramik Aus der Stadtgrabung von Pergamon*, Taf.7/107; Parman, “Bizans Keramik Sanatı ve Ayasuluk Tepesinde Bulunan Bizans Keramikleri”, No.24,31; Serres’te üretilen yeşil

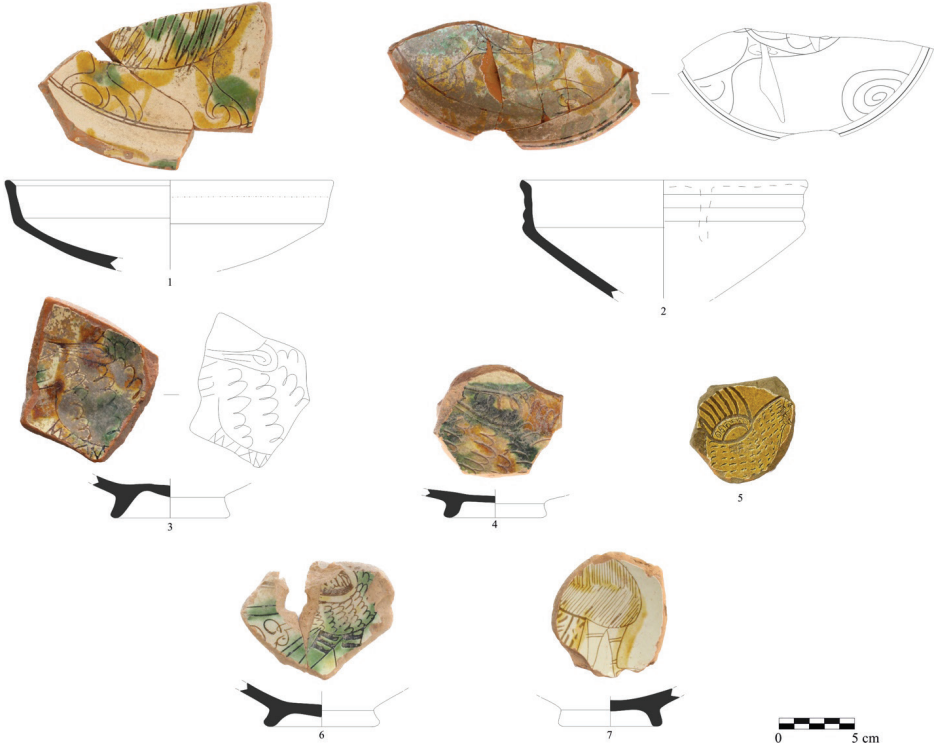
tombul gövdesi yatay çizgilerle taranmış, ayak kısmı ise realist formda işlenmiştir (G. 14/1). Bu parçaya benzer bir diğer kaptta ise daha stilize yapılmış kuşun gövdesi ve ayağı seçilebilmektedir (G. 14/2). Turuncu ve yeşil lekeli iki kaide parçasında kanat ve gövde kısımları görülen kuş figürleri yer almaktadır (G. 14/3-4). İki örnekte de gövdelerin içi belirli aralıklarla yapılmış dairesel çizgi bezemelerle doldurulmuştur. Kanatlar ise gövdeden farklı olarak düz çizgisel taramalarla işlenmiştir. Hardal sarısı sırlı kap parçasında boyun, gövde ve kanadı korunmuş kuş figürü yer almaktadır (G. 14/5). Boyun kısmında bantlar içerisinde çizgisel bezemeler görülmektedir. Gövde üzerinde kısa ve ince çizgiler tüm gövdeyi doldurmaktadır. Dairesel formda yapılmış kanat ise ince kazımayla spiral bezemeler, kalın kazımayla ise düz çizgisel bezemeler yapılmıştır. Diğer örneklerden farklı bir üslupta yapıldığı anlaşılan yeşil boyalı kuş figürü oldukça ince işçiliktir (G. 14/6). Baş kısmı korunamayan örnekte gövde üzeri balık pulu benzeri dairesel çizgi bezemelerle işlenmiş, ayak kısımlarında ise champléve tekniğiyle yapılmış bantlar yer almaktadır. Kuşun kanadı belirgin şekilde gövdeden ayrılmış, içi champléve tekniğiyle işlenmiş zemin üzerinde çizgisel bezemelerle doldurulmuştur. Ayrıca kanat kısmında çiçek/yaprak benzeri gövdeye yatay şekilde uzanan bezeme dikkat çekmektedir. Koyu sarı/turuncu lekeli bir diğer örnekte tombul gövdesi ince ve kısa çizgisel taramalarla işlenmiş kuş figürünün ince ve uzun bacakları üzerinde yatay bantlar kullanılmıştır (G. 14/7). Figürün gövdesinden aşağıya doğru uzanan kısa çizgi taramalarla doldurulmuş kanadı belirgindir. Bu iki kuş figürü kaliteli ve ince işçiliğiyle dikkat çekicidir. Ayrıca gövde ve kanat kısmından aşağıya doğru uzanan bezemelerle tavus kuşu figürünü anımsatmaktadır⁴⁷.

Seramikler içerisinde tek örnek üzerinde insan figürü görülmektedir (G. 15). Sadece baş kısmı korunan örnek soluk sarı sırlı ve turuncu lekeli. Tam karşidan verilmiş figürün büyük boyutlu burnu ve güler şekilde yapılmış ağzı ile tek gözü seçilebilmektedir. Yüzü çevreleyen dairesel ve düz çizgilerle belirginleştirilmiş saç veya başlığı bulunmaktadır⁴⁸. Bizans seramiklerinde insan figürleri asker, asker aziz, savaşı, kahraman veya müzisyen gibi tasvirlerle kullanılmıştır. Metropolis'te bulunan insan figürlü örneğin sadece yüz kısmının korunmasıyla birlikte hangi tip figürü tasvir ettiği anlaşılammamaktadır.

ve turuncu lekeli kuş figürlü örnekler için bk. François, *La Vaisselle de Terre à Byzance: Catalogue des Collections du Musée du Louvre*, No.246-249, 281-285; Zalesskaya, *Pamiatniki Vizantiiskogo Prikadnogo Iskusstva. Vizantiiskaia Keramika IX-XV Vekov. Katalog Kollektii*, (*Masterpieces of Byzantine Applied Art: Byzantine Ceramics of the 9th–15th c.*), No.359-363 (Kherson).

47 Tavus kuşu figürlü Bizans seramiği için bk. Lale Doğer, “Nif (Olympos) Kazısı Başpınar Buluntusu Tavus Kuşu Bezeli Sırlı Keramik.” *Tuba- AR Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi* 20 (2017), 209-220; Zalesskaya, *Pamiatniki Vizantiiskogo Prikadnogo Iskusstva. Vizantiiskaia Keramika IX-XV Vekov. Katalog Kollektii* (*Masterpieces of Byzantine Applied Art: Byzantine Ceramics of the 9th–15th c.*), No.345 (Kherson).

48 Figür, üslup açısından Pergamon'da ele geçen örneklerle oldukça benzerlik göstermektedir. Bk. Spieser, *Die Byzantinische Keramik Aus der Stadtgrabung von Pergamon*, No.90-91. İnsan figürlü Bizans seramikleri için bk. Lale Doğer, “İnsan Figürlü Bizans Sırlı Seramik Repertuvarına Yeni Bir Örnek.” *Sanat Tarihi Dergisi* X (2000), 57-76; Doğer, *Daskyleion II. Hisartep/Daskyleion Kazısı Bizans Seramikleri*, Tab.35; Meriç ve Ekin Meriç, “İznik Roma Tiyatrosu'ndan Örneklerle Bizans Sırlı Seramiklerinde Figür Kullanımı”, 237-241; Zalesskaya, *Pamiatniki Vizantiiskogo Prikadnogo Iskusstva. Vizantiiskaia Keramika IX-XV Vekov. Katalog Kollektii* (*Masterpieces of Byzantine Applied Art: Byzantine Ceramics of the 9th–15th c.*), No.303 (Kherson)

G. 14: Kuş figürlü kompozisyonlara sahip seramik örnekleri (Z. A. Meriç, 2023)

G. 15: İnsan figürlü kompozisyona sahip seramik örneği (Z. A. Meriç, 2023)

Sonuç

Zeuksippus tipi seramikler kaliteli hamur yapısı, parlak sırları ve geniş bezeme repertuarıyla Bizans seramik sanatında önemli yere sahiptir. Seramik üretiminde de bu grup seramikler bazı yeniliklere yol açmıştır. Sırlı seramik üretiminde fırınların içerisine ters şekilde sıralanan kaplar arasına yüksek ısıda sırlarının akmaması için yine kilden üretilen üçayaklar yerleştirilmiştir⁴⁹. Zeuksippus tipi seramiklerin çoğunda da kapların iç yüzlerinde üçayakların izleri belirgin olup ayrıca kaide altlarında da kalıntıları görülebilmektedir. 12. yüzyılda üretimine başlanan bu seramiklerin yoğun olarak 13. yüzyılda üretildikleri bilinmektedir.

Metropolis'te bulunan sırlı seramikler içerisinde önemli bir yoğunluğa sahip Zeuksippus Ailesi grubu seramikler çeşitli süsleme kompozisyonlarına sahiptir. Bu grup seramiklerin karakteristik bezemesi olan konstantrik daireler Metropolis örneklerinde de çokça kullanılmıştır. Ayrıca spiral, çizgisel motifler, geçme ve düğüm gibi geometrik motifler sıklıkla tercih edilmiştir. Palmet, yaprak ve ağaç gibi bitkisel motiflerle birlikte hayvan figürleri de kompozisyonlarda görülmektedir. Seramikler tabak, kâse ve çanak formlarıyla birlikte sürahi örnekleri de barındırmaktadır. Metropolis'te şu ana kadar yapılan kazı çalışmalarında seramik fırını veya seramik üretimini gösteren herhangi bir veri bulunamamıştır. Bu sebeple kazılarda bulunan Bizans seramiklerinin başka merkezlerden geldiği anlaşılmaktadır. Metropolis buluntuları motif ve süsleme repertuarı olarak değerlendirildiğinde birçok merkezde ele geçen aynı tip seramiklerle benzerlik göstermektedir. Seramikler aynı şekilde gözle yapılan analizlerde hamur tipi ve katkı maddeleriyle benzer özellikler taşımaktadır. Belirli kompozisyonlarda yer alan motiflerin neredeyse birebir benzediği örnekler bu seramiklerin nerelerden getirildiği ile ilgili ipuçları sunmaktadır.

Batı Anadolu Bölgesi'ndeki çeşitli merkezlerde yerel ustaların farklı etkileriyle önemli bir üretime sahne olan Zeuksippus Ailesi grubu seramikler, 12. yüzyıldan 14.yüzyıl başlarına kadar kullanım alanı bulmuştur⁵⁰. Hem yapılan kil analizleri hem de üslup farklılıklarıyla Zeuksippus Ailesi grubu seramiklerin Pergamon⁵¹, Sardes⁵² ve

49 Papanikola-Bakirtzi, Maurikiou ve Bakirtzi, *Byzantine Glazed Pottery in the Benaki Museum*, 113.

50 Gediz Vadisi'nden çeşitli buluntular için bk. Meriç, *Hermus (Gediz) Valley in Western Turkey, Result of an Archaeological Survey*, Pl.45/635 (Bornova), Pl.25/355-356 (Balatçık), Pl.52/877 (Daldis). Manisa/Yoğurtçukale'de ele geçen bu grup seramikler, üçayak ve yarı-mamul malzemeyle birlikte üretim desteklenmektedir. Örnekler için bk. Pl.5/61-65, Pl.6/66-72; Myrina için bk. Lale Doğer, "Aiolis Kenti Myrina'da 2017 Yılı Yüzye Araştırmaları: Burunucu Mevkii Bizans Seramik Buluntuları", *Myrina ve Gryneion Arkeolojik Yüzye Araştırmaları, Son Araştırmalar ve Disiplinler Arası Çalışmalar*, 2018, 172-175, Tab.V-VI; Aphrodisias için bk. Muradiye Öztaşkın, "Byzantine and Turkish Glazed Pottery Finds from Aphrodisias.", *Glazed Pottery of the Mediterranean and the Black Sea Region, 10th-18th Centuries*, (Kazan-Kishinev: Stratum Plus, 2017), 170.

51 Spieser, *Die Byzantinische Keramik Aus der Stadtgrabung von Pergamon*, 46; Waksman ve François. "Vers une Redéfinition Typologique et Analytique des Céramiques du Type Zeuxippus Ware.", 670-671; François, *La Vaisselle de Terre à Byzance: Catalogue des Collections du Musée du Louvre*, 107.

52 Böhlendorf Arslan, *Die Glasierte Byzantinische Keramik aus der Türkei*, Teil I, 230.

Anaia/Kadıkalesi⁵³ gibi merkezlerde üretimlerinin yapıldığı bilinmektedir. Sardes'te bulunan Zeuksippus Ailesi seramikleri 12. yüzyıl sonlarından 14. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmekte ve bu örnekler form, motif ve süsleme kompozisyonlarıyla Metropolis buluntularıyla büyük benzerlik göstermektedir⁵⁴. Ayasuluk kazılarında ortaya çıkarılan Zeuksippus Ailesi grubu seramikler de üslup özellikleriyle Metropolis örnekleriyle oldukça benzerdir⁵⁵. Ephesos/Türbe kazılarında ele geçen Geç Bizans Dönemi sırlı seramiklerinin analizlerle birlikte Anaia üretimleri olduğu ifade edilmektedir⁵⁶.

Metropolis Zeuksippus Ailesi grubu seramikleri, Batı Anadolu'daki diğer merkezlerde bulunan örneklerle form, bezeme ve süsleme kompozisyonlarıyla benzerlik göstermektedir. Kendi içerisinde oldukça çeşitli bezeme repertuarına sahip bu grup seramikler benzer örnekler ve üslup özellikleriyle tarihlendirilmektedir. Ayrıca kazılarda Zeuksippus Ailesi grubu seramiklerle aynı plankare ve tabakalarda ele geçen diğer küçük buluntular da tarihlendirmeye destek olmaktadır. Akropol'de Batı suru önünde yapılan çalışmalarda devşirme malzemeyle yapılmış Bizans duvarlarından oluşan mekânlarda çokça bulunan seramiklerle birlikte Bizans Dönemi sikke ve ekmek mührü örnekleri de ele geçmiştir⁵⁷. Akropol içerisinde yine sur önündeki çalışmalarda Zeuksippus Ailesi grubu seramikler Bizans dönemi bir pithos dibi içerisinde metal malzemelerle birlikte bulunmuştur. Tiyatrodaki kazılarda ise özellikle orkestra çevresinde -17,97 ve -16,13 m kotları arasında yoğun Bizans seramiği ile birlikte 3 adet Bizans çukur sikke ortaya çıkarılmıştır. Bu verilerle birlikte Metropolis'teki Zeuksippus Ailesi grubu seramikler çoğunlukla 13. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Bu grup içerisinde figüratif bezemelere sahip yeşil ve turuncu lekeli örnekleri ise 13.yüzyılın ikinci yarısı-14.yüzyıl başlarına tarihlendirmek mümkündür.

Geç Bizans döneminde yaşanan Türk akınlarıyla birlikte daha çok kentin en tepe noktası olan Akropol'de yerleşime sahne olan Metropolis'te bu dönem izlerini Akropol önündeki yamaca inşa edilmiş kale dışında gösteren mimari veriler oldukça kısıtlıdır. Kazılarda bulunan diğer sırlı seramik gruplarıyla birlikte Bizans seramik sanatı içerisinde üretimiyle önemli bir yere sahip olan Zeuksippus Ailesi grubu seramikleri,

53 Lale.Doğer, "Kadıkalesi (Anaia) Kazısı 2003 Yılı Bizans Dönemi Seramik Buluntuları." *Sanat Tarihi Dergisi, Lale Bulut'a Armağan XIV*, 2005, 109-110, 128; Filiz İnanan, "Zeuksippus Tipi Seramikler ve Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Örnekleri", *Bizanslı Ustalar. Latin Patronlar/Byzantine Craftsmen. Latin Patrons* (İstanbul: Ege Yayınları, 2013), 70-71; Filiz İnanan, "Kadıkalesi Zeuxippus Ailesi Seramiklerinin Tipolojisi," *Seleucia* 5, 2015, 155; Mercangöz 2013, s.30-31, Fig.I-4.

54 Böhlendorf Arslan, *Die Glasierte Byzantinische Keramik aus der Türkei*, Teil II, s.440-443, Teil III, Taf.113-115.

55 Ayasuluk'taki Zeuksippus Ailesi seramikleri hakkında bilgi ve örnekler için bk. Parman, "Bizans Keramik Sanatı ve Ayasuluk Tepesinde Bulunan Bizans Keramikleri", 58-64.

56 Joanita Vroom ve Ebru Fındık, "The Pottery Finds," *Die Türbe im Artemision. Ein frühosmanischer Grabbau in Ayasuluk/Selçuk und sein kulturhistorisches Umfeld*, (Viyana: Österreichisches Archäologisches Institut, 2015), 215-217.

57 Seramiklerle birlikte bulunan Bizans sikkeleri içerisinde okunabilen durumdaki III. Aleksios Komnenos (1195-1203) ve II. Theodoros Laskaris (1254-1258) sikkeleri tarihlendirmeye desteklemektedir. Aynı plankarelerden üst tabakalarda bulunan ekmek mühürleri de seramiklerle çağdaş olmalıdır.

Metropolis'teki Geç Bizans dönemi yerleşimini yansıtan en önemli somut malzemelerden biridir. Kent içerisinde seramik üretimine ait izlerin olmaması bu malzemenin ticaretle birlikte kente ulaştığını göstermektedir. Bu dönemde kent nüfusunun gerçekleşen akınlardan dolayı azaldığı anlaşılmaktadır. Kentte seramik üretiminin yapılması birçok sebeple birlikte (atölye, seramik fırını, fırın malzemeleri ve seramik ustaları) ticarete göre daha maliyetli olacağı düşüncesiyle seramiklerin yakın kentlerden getirilmesi olasıdır.

Ek-1 Katalog

Görsel No	Genel Özellikler
G.4/1	Ağız Çapı:19 cm Kaide Çapı:7 cm Yükseklik:4.9 cm 2.5 YR 6/6 açık kırmızı, yumuşak dokulu, mika ve kireç katkılı. Hardal sarısı sırlı. Yarı-küresel gövdeli tabak.
G.4/2	Ağız Çapı:19.5 cm Kaide Çapı:7.2 cm Yükseklik:5.1 cm 2.5 YR 6/6 açık kırmızı. Mika ve kireç katkılı. Yeşil sırlı. Sır kabarcıkları var. Yarı-küresel gövdeli tabak.
G.4/3	Ağız Çapı:19 cm Kaide Çapı:7.6 cm Yükseklik:10.9 cm 5 YR 7/8 kırmızımsı sarı, yumuşak dokulu, sık ince kireç partiküllü. Açık yeşil sırlı. Kademeli küresel gövdeli çanak.
G.4/4	Ağız Çapı:16.5 cm Kaide Çapı:6.6 cm Yükseklik:8.8 cm 2.5 YR 7/8 açık kırmızı, orta sertlikte, kireç katkılı. Hardal sarısı sırlı. Üçayak izi. Küresel gövdeli çanak.
G.4/5	Kaide Çapı:6.4 cm Yükseklik:5.7 cm 2.5 YR 6/6 açık kırmızı, yumuşak dokulu, ince mika ve kireç katkılı. Hardal sarısı sırlı. Sır çatlakları var. Üçayak izi. Kaide ve gövde parçası.
G.4/6	Kaide Çapı:7.3 cm Yükseklik:6.8 cm 2.5 YR 7/8 açık kırmızı, yumuşak dokulu, ince mika ve kireç katkılı. Hardal sarısı sırlı. Üçayak izi. Kaide ve gövde parçası.
G.4/7	Kaide Çapı:6.7 cm Yükseklik:5.9 cm 2.5 YR 6/8 açık kırmızı, orta sertlikte hamurlu, sık kireç partiküllü. Hardal sarısı sırlı. Üçayak izi. Renk pigmentleri akma yapmıştır. Yayvan gövdeli kaide parçası.
G.4/8	Kaide Çapı:6.3 cm Yükseklik:6.4 cm 5 YR 6/6 kırmızımsı sarı, yumuşak dokulu, ince sık mika katkılı. Mat yeşil sırlı. Üçayak izi. Kademeli küresel gövdeli kaide parçası.
G.4/9	Kaide Çapı:6.6 cm Yükseklik:3.5 cm 2.5 YR 6/8 açık kırmızı, yumuşak dokulu, ince sık mika ve kireç katkılı. Yeşil sırlı. Kaide ve gövde parçası.
G.4/10	Kaide Çapı:6.9 cm Yükseklik:2.2 cm 2.5 YR 6/8 açık kırmızı, yumuşak dokulu, ince mika ve kireç katkılı. Hardal sarısı sırlı. Kaide altında kazıma monogram bulunur. Kaide ve gövde parçası.
G.5/1	Ağız Çapı:17 cm Yükseklik:4.4 cm 5 YR 6/6 kırmızımsı sarı, orta sertlikte ve az gözenekli hamurlu, ince mika katkılı. Hardal sarısı sırlı. Kademeli küresel gövdeli yivli ağız kenar parçası.
G.5/2	Ağız Çapı:18 cm Yükseklik:3.4 cm 2.5 YR 5/6 kırmızı, yumuşak dokulu, ince mika ve kireç katkılı. Yeşil sırlı. Kademeli küresel gövdeli yivli ağız kenar parçası.
G.5/3	Ağız Çapı:21 cm Yükseklik:8.1 cm 2.5 YR 6/4 açık kırmızımsı kahverengi, orta sertlikte, ince mika ve kireç partiküllü. Parlak sarı sırlı. Yalancı kulplu küresel gövdeli ağız kenar parçası.
G.5/4	Ağız Çapı:21 cm Yükseklik:4.1 cm 5 YR 6/6 açık kırmızımsı sarı, orta sertlikte, ince mika ve kireç katkılı. Açık yeşil sırlı. Renk pigmentleri akma yapmıştır. Yalancı kulplu küresel gövdeli ağız kenar parçası.
G.5/5	Ağız Çapı:22 cm Yükseklik:3.5 cm 5 YR 6/8 kırmızımsı sarı, yumuşak dokulu, az taşçık, ince kireç katkılı. Hardal sarısı sırlı. Küresel gövdeli ağız kenar parçası.

G.5/6	Ağız Çapı:17 cm Yükseklik:6.2 cm 2.5 YR 6/8 açık kırmızı, orta sertlikte hamurlu, ince mika ve kireç katkılı. Hardal sarısı sırlı. Renk pigmentleri akma yapmıştır. Kademeli küresel gövdeli ağız kenar parçası.
G.5/7	Ağız Çapı:20 cm Yükseklik:4 cm 2.5 YR 6/6 açık kırmızı, orta sertlikte ve gözenekli hamurlu, ince kireç katkılı. Parlak sarı sırlı. Küresel gövdeli ağız kenar parçası.
G.5/8	Ağız Çapı:25 cm Yükseklik:3.9 cm 2.5 YR 5/8 kırmızı ve sert hamurlu, sık ince mika ve kireç katkılı. Parlak yeşil sırlı Renk dalgalanması görülür. Yayvan gövdeli ağız kenar parçası.
G.6/1	Ağız Çapı:19 cm Kaide Çapı:7.6 cm Yükseklik:4.5 cm 2.5 YR 6/6 açık kırmızı, yumuşak dokulu ve gözeneksiz hamurlu, az ince kireç partiküllü ve mika katkılı. Hardal sarısı sırlı. Yarı-küresel gövdeli tabak.
G.6/2	Ağız Çapı:18.6 cm Kaide Çapı:7.4 cm Yükseklik:4.7 cm 2.5 YR 6/6 açık kırmızı, orta sertlikte ve gözeneksiz hamurlu, sık ve ince kireç partiküllü. Hardal sarısı sırlı. Üçayak izi. Yarı-küresel gövdeli tabak.
G.6/3	Ağız Çapı:18 cm Yükseklik:6.5 cm 2.5 YR 5/8 kırmızı, yumuşak dokulu, ince sık mika katkılı. Hardal sarısı sırlı. Kademeli küresel gövdeli ağız kenar parçası.
G.6/4	Kaide Çapı:7.4 cm Yükseklik:8.5 cm 5 YR 6/8 kırmızimsı sarı, orta sertlikte ve gözeneksiz hamurlu, kum, az ince mika ve kireç katkılı. Hardal sarısı sırlı. Renk pigmentleri akma yapmıştır. Kaide ve gövde parçası.
G.6/5	2.5 YR 6/6 açık kırmızı, yumuşak dokulu, ince kireç partiküllü. Parlak açık yeşil sırlı. Kaide ve gövde parçası.
G.6/6	Kaide Çapı:7.5 cm Yükseklik:1.7 cm 2.5 YR 7/8 açık kırmızı, orta sertlikte, ince mika ve kireç katkılı. Soluk sarı sırlı, turuncu boyalı. Kaide ve gövde parçası.
G.6/7	Kaide Çapı:6.8 cm Yükseklik:1.8 cm 2.5 YR 6/8 açık kırmızı, yumuşak dokulu, ince sık mika, az taşçık ve kireç katkılı. Yeşil sırlı. Kaide ve gövde parçası.
G.6/8	Kaide Çapı:7.4 cm Yükseklik:2.7 cm 2.5 YR 6/8 açık kırmızı, orta sertlikte ve gözeneksiz hamurlu, ince sık mika ve kireç katkılı. Mat koyu yeşil sırlı. Sır kabarcıklarını ve yanık izleri var. Kaide ve gövde parçası.
G.6/9	Kaide Çapı:5.7 cm Yükseklik:2 cm 5 YR 6/4 açık kırmızimsı kahverengi, yumuşak dokulu, ince sık mika ve ince kireç katkılı. Hardal sarısı sırlı. Kireç atması. Kaide ve gövde parçası.
G.6/10	Kaide Çapı:6.5 cm Yükseklik:2.4 cm 5 YR 7/8 kırmızimsı sarı, yumuşak dokulu, ince sık mika katkılı. Parlak yeşil sırlı. Renk pigmentleri akma yapmıştır. Kaide altında kazıma monogram bulunur. Kaide ve gövde parçası.
G.6/11	Ağız Çapı:18 cm Yükseklik:8.2 cm 2.5 YR 6/6 açık kırmızı, yumuşak dokulu, ince sık mika katkılı. Parlak yeşil sırlı. Küresel gövdeli ağız kenar parçası.
G.6/12	Ağız Çapı:20 cm Yükseklik:3 cm 2.5 YR 6/8 açık kırmızı, orta sertlikte hamurlu, ince sık kireç partiküllü. Hardal sarısı sırlı. Kireç atması görülür. Yayvan gövdeli ağız kenar parçası.
G.6/13	Ağız Çapı:18 cm Yükseklik:6 cm 2.5 YR 6/8 açık kırmızı, orta sertlikte hamurlu, sık ince kireç partiküllü. Hardal sarısı sırlı. Küresel gövdeli ağız kenar parçası.
G.6/14	Ağız Çapı:22 cm Yükseklik:3.5 cm 5 YR 6/8 kırmızimsı sarı, orta sertlikte hamurlu, ince kireç partiküllü. Hardal sarısı sırlı. Küresel gövdeli ağız kenar parçası.
G.6/15	Ağız Çapı:18.8 cm Yükseklik:5 cm 2.5 YR 7/6 açık kırmızı, yumuşak dokulu, ince mika katkılı. Hardal sarısı sırlı. Kademeli küresel gövdeli ağız kenar parçası.
G.6/16	Ağız Çapı:18 cm Yükseklik:4.8 cm 2.5 YR 6/8 açık kırmızı, orta sertlikte ve gözeneksiz hamurlu, ince sık mika katkılı. Açık yeşil sırlı. Renk pigmentleri akma yapmıştır. Küresel gövdeli ağız kenar parçası.
G.7/1	Ağız Çapı:18 cm Kaide Çapı:6.5 cm Yükseklik:4.1 cm 5 YR 7/6 kırmızimsı sarı, yumuşak dokulu, ince mika ve az ince kireç partiküllü. Krem renk sırlı. Üçayak izi. Yarı-küresel gövdeli tabak.
G.7/2	Kaide Çapı:7.4 cm Yükseklik:3 cm 2.5 YR 7/8 açık kırmızı, yumuşak dokulu, ince mika ve sık kireç partiküllü. Sarı sırlı. Üçayak izi. Kaide ve gövde parçası.

G.7/3	Kaide Çapı:6.9 cm Yükseklik:3.4 cm 2.5 YR 6/8 açık kırmızı, yumuşak dokulu ve gözenekli hamurlu, az kireç partiküllü. Hardal sarısı sırlı. Kaide ve gövde parçası.
G.8/1	Kaide Çapı:8 cm Yükseklik:2.7 cm 5 YR 7/4 pembe ve yumuşak dokulu hamur, ince sık kireç ve mika katkılı. Yeşil sırlı. Renk pigmentleri akma yapmıştır. Kaide ve gövde parçası.
G.8/2	Kaide Çapı:7.6 cm Yükseklik:2.4 cm 5 YR 7/8 kırmızimsı sarı ve orta sertlikte hamur, sık ince kireç partiküllü ve mika katkılı. Yeşil sırlı. Kaide ve gövde parçası.
G.8/3	5 YR 7/8 kırmızimsı sarı, orta sertlikte ve gözeneksiz hamur, ince kireç partiküllü. Sarı sırlı. Kaide ve gövde parçası.
G.8/4	Kaide Çapı:7.5 cm Yükseklik:2.5 cm 2.5 YR 6/8 açık kırmızı, yumuşak dokulu, sık ve gözeneksiz hamur, ince kireç partiküllü ve mika katkılı. Soluk sarı sırlı. Kaide ve gövde parçası.
G.9/1	Yükseklik:10 cm 2.5 YR 6/8 açık kırmızı, sert dokulu hamur, kum ve ince kireç partiküllü. Parlak yeşil sırlı. Küresel gövdeli, tek kulplu sürahi parçası.
G.9/2	Yükseklik:9.6 cm 2.5 YR 5/6 kırmızı ve az gözenekli hamur, mika katkılı. Soluk sarı sırlı. Küresel gövdeli, yalancı kulplu sürahi parçası.
G.9/3	Kaide Çapı:6.5 cm Yükseklik:2.5 cm 5 YR 7/6 kırmızimsı sarı. Mika ve kireç katkılı. Sarı sırlı. Kaide ve gövde parçası.
G.9/4	Kaide Çapı:6.7 cm Yükseklik:2.8 cm 2.5 YR 6/6 açık kırmızı. Kireç katkılı. Sarı sırlı. Kaide ve gövde parçası.
G.9/5	5 YR 7/8 kırmızimsı sarı. Mika ve kireç katkılı. Sarı sırlı. Kaide ve gövde parçası.
G.10	5 YR 6/4 açık kırmızimsı kahverengi. Mika ve kireç katkılı. Hardal sarısı sırlı. Üçayak izi. Kaide ve gövde parçası.
G.11/1	Ağız Çapı:19 cm Kaide Çapı:7 cm Yükseklik:6.5 cm 5 YR 7/8 kırmızimsı sarı, sert dokulu hamur, ince kireç partiküllü. Açık yeşil sırlı. Üçayak izi. Kademli yarı-küresel gövdeli tabak.
G.11/2	Yükseklik:4 cm 2.5 YR 6/8 açık kırmızı ve orta sertlikte hamur, ince mika ve kireç partiküllü. Yeşil sırlı. Üçayak izi. Gövde parçası.
G.11/3	Kaide Çapı:7 cm Yükseklik:1.6 cm 5 YR 7/8 kırmızimsı sarı, orta sertlikte ve az gözenekli hamur, ince mika katkılı. Yeşil sırlı. Düz dipli ve yivli gövde parçası.
G.11/4	Kaide Çapı:6 cm Yükseklik:2 cm 5 YR 7/8 kırmızimsı sarı, orta sertlikte ve az gözenekli, ince mika ve kireç partiküllü. Yeşil sırlı. Kaide altında kazıma monogram bulunur. Kaide ve gövde parçası.
G.11/5	5 YR 7/8 kırmızimsı sarı, orta sertlikte ve gözenekli hamur, ince kireç partiküllü. Sarı sırlı. Gövde parçası.
G.11/6	Kaide Çapı:8.6 cm Yükseklik:1.6 cm 2.5 YR 6/8 açık kırmızı ve orta sertlikte hamur, ince mika ve kireç partiküllü. Parlak hardal sarısı sırlı. Kireç atması görülür. Kaide ve gövde parçası.
G.12/1	Yükseklik:4.3 cm 5 YR 6/6 kırmızimsı sarı. Mika ve kireç katkılı. Yeşil sırlı. Üçayak izi. Kireç atması görülür. Kaide ve gövde parçası.
G.12/2	5 YR 6/6 kırmızimsı sarı. Mika ve kireç katkılı. Hardal sarısı sırlı. Gövde parçası.
G.12/3	Kaide Çapı:6.6 cm Yükseklik:4.8 cm 5 YR 7/8 kırmızimsı sarı. Mika katkılı. Parlak sarı sırlı. Üçayak izi. Kaide ve gövde parçası.
G.12/4	Kaide Çapı:4.8 cm Yükseklik:1.3 cm 2.5 YR 6/8 açık kırmızı. Mika ve kireç katkılı. Hardal sarısı sırlı. Üçayak izi. Kireç atması görülür. Kaide ve gövde parçası.
G.12/5	Kaide Çapı:6.5 cm Yükseklik:3.7 cm 2.5 YR 7/6 açık kırmızı. Mika ve kireç katkılı. Hardal sarısı sırlı. Kaide ve gövde parçası
G.12/6	Kaide Çapı:5 cm Yükseklik:2.3 cm 2.5 YR 6/6 açık kırmızı. Mika ve kireç katkılı. Hardal sarısı sırlı. Kaide ve gövde parçası.

G.13/1	Kaide Çapı:11 cm Yükseklik:5.9 cm 2.5 YR 6/6 açık kırmızı, yumuşak dokulu ve gözenekli hamur, az kireç partiküllü, kireç patlakları var ve ince mika katkılı. Soluk sarı sırlı, yeşil boyalı. Kaide ve gövde parçası.
G.13/2	Kaide Çapı:8.7 cm Yükseklik:3.3 cm 5 YR 7/8 kırmızımsı sarı, yumuşak dokulu ve az gözenekli hamurlu. İnce mika katkılı. Yeşilimsi sarı sırlı, yeşil boyalı. Kaide ve gövde parçası
G.13/3	Kaide Çapı:5 cm Yükseklik:2.3 cm 2.5 YR 6/6 açık kırmızı ve orta sertlikte hamurlu, ince sık kireç partiküllü ve mika katkılı. Sarımsı krem renk sırlı, turuncu lekeli. Kaide ve gövde parçası.
G.14/1	Ağız Çapı:22 cm Yükseklik:6.4 cm 2.5 YR 6/8 açık kırmızı, yumuşak dokulu ve az gözenekli hamurlu, az kireç partiküllü ve mika katkılı. Krem renk sırlı, yeşil ve turuncu lekeli. Ağız kademeli yayvan gövde parçası.
G.14/2	Ağız Çapı:19 cm Yükseklik:7.8 cm 2.5 YR 6/6 açık kırmızı ve yumuşak dokulu hamurlu, az ince mika ve kireç partiküllü. Krem renk sırlı, yeşil ve turuncu lekeli. Yivli ağız ve kademeli gövde parçası.
G.14/3	Kaide Çapı:7.3 cm Yükseklik:2.6 cm 5 YR 5/8 kırmızı, yumuşak dokulu ve az gözenekli hamurlu, az kireç partiküllü ve mika katkılı. Krem renk sırlı, yeşil ve turuncu lekeli. Kaide ve gövde parçası
G.14/4	Kaide Çapı:6.9 cm Yükseklik:1.4 cm 2.5 YR 5/8 açık kırmızı, yumuşak dokulu ve az gözenekli hamurlu, az kireç partiküllü. Krem renk sırlı, yeşil ve turuncu lekeli. Kaide ve gövde parçası.
G.14/5	Yükseklik:1 cm 5 YR 6/6 kırmızımsı sarı ve orta sertlikte hamurlu, sık ince kireç partiküllü ve mika katkılı. Hardal sarısı sırlı. Kaide ve gövde parçası
G.14/6	Kaide Çapı:7.1 cm Yükseklik:2.3 cm 5 YR 7/6 kırmızımsı sarı, yumuşak dokulu ve gözenekli hamurlu, ince mika ve az kireç partiküllü. Bej renk sırlı, yeşil lekeli. Kaide ve gövde parçası.
G.14/7	Kaide Çapı:6.5 cm Yükseklik:2.1 cm 5 YR 6/6 kırmızımsı sarı, yumuşak dokulu ve az gözenekli hamurlu, ince mika katkılı. Krem renk sırlı, turuncu lekeli. Kaide ve gövde parçası
G.15	Yükseklik:2.3 cm 2.5 YR 6/6 açık kırmızı, yumuşak dokulu ve az gözenekli hamurlu, az kireç partiküllü ve mika katkılı. Sarımsı krem renk sırlı. Gövde parçası.

Teşekkür: Makale kapsamında değerlendirilen seramiklerin çalışılmasına izin veren ve çalışma için tüm olanakları sağlayan Metropolis Antik Kenti kazı başkanı Prof. Dr. Serdar Aybek'e teşekkür ederim. Aynı şekilde 1989-2006 yılları arasında kazı başkanlığı yapan Prof. Dr. Recep Meriç'e kazılarla ilgili bilgi paylaşımı ve seramik alanındaki yardımları için teşekkür ederim.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Acknowledgment: I would like to thank Prof. Dr. Serdar Aybek, the head of the excavations of Metropolis, for allowing the study of the ceramics evaluated in this article and provided all the facilities for the study. Likewise, I would like to thank Prof. Dr. Recep Meriç, who was the excavation director between 1989 and 2006, for sharing information about the excavations and for his help in the field of ceramics.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Armağan, Eda. "Aigai (Aiolis) Kazısı Bizans Dönemi Seramik Buluntuları." Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, 2014.
- Aybek, Serdar, Aygün Ekin Meriç ve Ali Kazım Öz. *Metropolis İonia'da Bir Tanrıça Kenti*. İstanbul: Homer Kitabevi, 2009.

- Aybek, Serdar, Burak Arslan, Yılmaz Balım, Umut Canseven, Vedat Onar, Emine Akkuş-Koçak ve Ezgi Duman. "Metropolis Arkeolojik Araştırmaları, 2019/2020." *2019-2020 Yılı Kazı Çalışmaları*, 4. cilt. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2022, 199-221.
- Böhlendorf Arslan, Beate. *Die Glasierte Byzantinische Keramik aus der Türkei*. İstanbul: Ege Yayınları, 2004.
- Böhlendorf Arslan, Beate. "Keramikproduktion Im Byzantinischen Und Türkischen Milet." *İstMitt* 58 (2008): 371-407.
- Doğer, Lale. "Bizans Sırlı Seramiklerinde Monogramlar." *Antik&Dekor* 36 (1996): 122-124
- Doğer, Lale. "İslam Sanatı Etkisinde Palmet Motifli Sırlı Bizans Seramikleri." *Arkeoloji ve Sanat* 88, (1999): 40-43.
- Doğer, Lale. "İnsan Figürlü Bizans Sırlı Seramik Repertuarına Yeni Bir Örnek." *Sanat Tarihi Dergisi*, X (2000): 57-76.
- Doğer, Lale. "Bizans Seramiklerinde Bezeme Elemanı Olarak Aslan Figürleri." *Sanat Tarihi Dergisi*, X (2000): 77-90.
- Doğer, Lale. "Kadıkalesi (Anaia) Kazısı 2003 Yılı Bizans Dönemi Seramik Buluntuları." *Sanat Tarihi Dergisi, Lale Bulut'a Armağan XIV (I)*. (2005): 105-133.
- Doğer, Lale. "Byzantine Ceramics: Excavations at Smyrna Agora (1997-98 and 2002-2003)." *Çanak Arkeolojik Kazılarda Ele Geçen Geç Antik, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı Seramiği ve Mimari Seramiği Uluslararası Seramik Sempozyumu (1-3 Haziran 2005, Çanakkale) Bildiri Kitabı: Byzans 7*. İstanbul: Ege Yayınları, 2007, 97-122.
- Doğer, Lale. *Daskyleion II, Hisartep/Daskyleion Kazısı Bizans Seramikleri*. İstanbul: Ege Yayınları, 2013.
- Doğer, Lale. "Late Byzantine And Ottoman Pottery From Nif-Olympus." *Oxford: BAR International Series 2750* (2015): 57-70.
- Doğer, Lale. "Nif (Olympos) Kazısı Başpınar Buluntusu Tavus Kuşu Bezeli Sırlı Keramik." *Tuba-AR Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi* 20 (2017): 209-220.
- Doğer, Lale. "Aiolis Kenti Myrina'da 2017 Yılı Yüzey Araştırmaları: Burunucu Mevkii Bizans Seramik Buluntuları." *Myrina ve Gryneion Arkeolojik Yüzey Araştırmaları, Son Araştırmalar ve Disiplinler Arası Çalışmalar* (2018): 159-192.
- Doğer, Lale ve Dilek Maktal Canko, "İzmir Kadifekale 2015 Yılı Bizans Sarnıcı Araştırma Kazısından Seramik Buluntular." *Smyrna/İzmir Kazı ve Araştırmaları II* (2019): 299-323.
- François, Véronique. "İyileşmek ve İblislerden Korunmak: Konstantinopolis'ten İstanbul'a Toprak Kaplar." *Bizans Yapılar, Meydanlar, Yaşamlar*. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2011, 247-263.
- François, Véronique. *La Vaisselle de Terre à Byzance: Catalogue des Collections du Musée du Louvre*. Paris: Somogy Editions, 2017.
- Gök Gürhan, Sevinç. "A Study of Byzantine and Ottoman Ceramic Fragments Found By Surface Survey North and West of Yeldeğirmeni Mound." *The Madra River Delta. Regional Study on the Aegean Coast of Turkey*. Ankara: The British Institute at Ankara, 2007, 109-122.
- İnanan, Filiz. "Kuşadası, Kadıkalesi / Anaia Kazısı Zeuksippus Tipi Seramikleri." Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, 2010.
- İnanan, Filiz. "Zeuksippus Tipi Seramikler ve Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Örnekleri." *Bizanslı Ustalar: Latin Patronlar/Byzantine Craftsmen. Latin Patrons*. İstanbul: Ege Yayınları, 2013, 59-77.

- İnanan, Filiz. "Zeuksippus Tipi Seramiklerin Anadolu'daki Dağılımları." *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 15 (26) (2014): 149-166.
- İnanan, Filiz. "Kadıkalesi Zeuxippus Ailesi Seramiklerinin Tipolojisi." *Seleucia* 5 (2015): 143-183.
- İnanan, Filiz. "Yalova, Çobankale Kazısı Sırlı Seramik Buluntuları: İlk Gözlemler." *Cedrus* IX (2021): 437-458.
- Katsara, Evi. "Byzantine Glazed Pottery from Sparta (12th to 13th Centuries AD): Observations in the Light of New Archaeological Finds." *XIth Congress AIECM3 and Modern Period Mediterranean Ceramics Proceedings*. Ankara: Koç Üniversitesi VEKAM, 2018, 298-310.
- Megaw, Arthur Hubert Stanley. "Zeuxippus Ware." *The Annual of the British School at Athens* 63 (1968): 67-88.
- Megaw, Arthur Hubert Stanley. "Zeuxippus Ware Again." *BCH Supplement XVIII* (1989): 260-266.
- Mercangöz, Zeynep. "Kuşadası Kadıkalesi'nde Geç Bizans Çağı Ticari Üretimlerine İlişkin Arkeolojik Bulgular." *Bizanslı Ustalar: Latin Patronlar/Byzantine Craftsmen. Latin Patrons*. İstanbul: Ege Yayınları, 2013, 25-59.
- Meriç, Recep. *Metropolis (Ana Tanrıça Kenti)*. İstanbul: Meseder, 2003.
- Meriç, Recep. *Hermus (Gediz) Valley in Western Turkey, Result of an Archaeological Survey*. İstanbul: Ege Yayınları, 2018.
- Meriç, Zeynep Adile ve Aygün Ekin Meriç. "2012-2019 Yılları Arasında İznik Roma Tiyatrosu'nda Bulunan Bizans Sırlı Seramiklerinin Değerlendirilmesi." *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 54 (2021): 49-66.
- Meriç, Zeynep Adile ve Aygün Ekin Meriç, "İznik Roma Tiyatrosu'ndan Örneklerle Bizans Sırlı Seramiklerinde Figür Kullanımı." *Ortaçağ Anadolu'sunda Sanat ve Sembolizm*. Ed. Gülşen Baş ve Ayşegül Bekmez (İstanbul: Kriter Yayınevi, 2022), 225-253.
- Mimaroglu, Sinan. "Metropolis Bizans Sırlı Seramikleri." Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, 1994.
- Mimaroglu, Sinan. "Sırlı Seramikler Işığında Güney Aiolis Bizans Dönemi Yerleşimleri." *Anadolu Ek Dizi No.2, III-IV. Ulusal Arkeolojik Araştırmalar Sempozyumu* (2008): 185-206.
- Öztaşkın, Muradiye. "Stratonikeia ve Lagina Kazılarında bulunan Bizans Dönemi Seramikleri (2008-2010 yılları)." Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, 2013.
- Öztaşkın, Muradiye. "Byzantine and Turkish Glazed Pottery Finds from Aphrodisias." *Glazed Pottery of the Mediterranean and the Black Sea Region, 10th–18th Centuries*. Kazan-Kishinev: Stratum Plus, 2017, 165-189.
- Parman, Ebru. "Bizans Keramik Sanatı ve Ayasuluk Tepesinde Bulunan Bizans Keramikleri." Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 1978.
- Papanikola-Bakirtzi, Demetra. Fofu N. Mavrikiou ve Charalambos Bakirtzi. *Byzantine Glazed Pottery in the Benaki Museum*. Athens: The Museum, 1999.
- Robinson, David M. *Excavations at Olynthus. Part V: Mosaics, Vases and Lamps of Olynthus*. Londra: Oxford Press, 1933.
- Spieser, Jean Michel. *Die Byzantinische Keramik Aus der Stadtgrabung von Pergamon*. Berlin: Walter de Gruyter, 1996.
- Vassiliou, Anastasia. *Byzantine Glazed Pottery from Argos (10th – first half of the 13th century)*. Athens: Athens University Review of Archaeology, 2021.

- Vroom, Joanita ve Ebru Fındık. "The Pottery Finds." *Die Türbe im Artemision. Ein frühosmanischer Grabbau in Ayasuluk/Selçuk und sein kulturhistorisches Umfeld*. Viyana: Österreichisches Archäologisches Institut, 2015, 205-292.
- Waksman, S. Yona ve Véronique François. "Vers une Redéfinition Typologique et Analytique des Céramiques du Type Zeuxippus Ware." *Bulletin de Correspondance Hellénique* 128-129 (2004): 629-724.
- Yener, Azize. *Antalya-Kaleiçi Sırlı Seramikleri (10.-19. yüzyıl)*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2017.
- Zalesskaya, Vera. *Pamiatniki Vizantiiskogo Prikladnogo Iskusstva. Vizantiiskaia Keramika IX – XV Vekov. Katalog Kolleksii (Masterpieces of Byzantine Applied Art: Byzantine Ceramics of the 9th–15th c. St. Petersburg: Catalogue of the [Hermitage] Collection)*. St. Petersburg: The State Hermitage Publishers, 2011.

